

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

1

בפני כב' השופטת סגלית אופק

התובעת:

א.ח.

ע"י ב"כ עוה"ד ליה אנדל

נגד

הנתבע:

ר.נ.ח.

ע"י ב"כ עוה"ד גיורא בלופרב

בעניין עיזבון המנוחה: ג.ח. ז"ל, נפטרה ביום 5.10.2016

פסק דין

2

מונחת לפני תובענה לקיום צוואת המנוחה, ג.ח. ז"ל (להלן – "המנוחה") – צוואה בעדים מיום 15.9.2016 (להלן – "הצוואה") – שהוגשה על ידי אחותה (ת"ע 51430-07-17), וכתב ההתנגדות לה, אותו הגיש בעלה של המנוחה (ת"ע 51434-04-17).

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

תמצית העובדות

1. המנוחה הייתה נשואה לנתבע, מר ר.נ.ח. (להלן גם – "הבעל"), במשך 28 שנים, ומנישואיהם לא נולדו להם ילדים.

2. התובעת היא אחותה של המנוחה.

3. בדצמבר 2015 אובחנה המנוחה כחולה במחלה קשה.

4. המנוחה העבירה לחשבון התובעת סך מצטבר בסך של כ-189,000 ₪ (בשתי העברות מיום 31.3.2016 ומיום 4.8.2016); המדובר בכספים של המנוחה שהתקבלו עבור חלקה בירושת הוריהם המנוחים (ת/5); במקביל, צירפה המנוחה את התובעת כשותפה בחשבון הבנק שהתנהל על שמה.

5. ביום 26.8.2016, משהתדרדר מצבה של המנוחה והיא הפכה לסייעודית, המנוחה עברה להתגורר בבית אחותה התובעת.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

6. יומיים לאחר מכן, ביום 28.8.2016, חלה החמרה במצבה של המנוחה והתובעת התקשתה בטיפול בה, הובהלה המנוחה לאשפוז בבית חולים תל השומר.
7. ביום 9.9.2016 הועברה המנוחה לאשפוז במחלקת ההוספיס האונקולוגי בבית החולים תל השומר (להלן – "ההוספיס").
8. ביום 15.9.2016 חתמה המנוחה על צוואה, בעת היותה מאושפזת בהוספיס (להלן – "הצוואה"). הצוואה נערכה על ידי עו"ד רז פרגי חגאג (להלן – "עו"ד חגאג") ונחתמה בפני שני עדים, ה"ה ד.ט.ו.ר. (להלן – "עדי הקיום").
9. במועד הנ"ל, וטרם חתימת הצוואה, נבדקה המנוחה ע"י ד"ר מרגלית בן אור, מומחית בפסיכיאטריה (להלן – "ד"ר בן אור" או "הפסיכיאטריה"), אשר קבעה בחוות דעתה, כי המנוחה כשירה לחתום על צוואה.
10. בצוואה הורתה המנוחה, כי כל רכושה יעבור לאחר מותה לאחותה התובעת, ואילו את בעלה הדירה מעיזבונה, וכך נכתב בצוואה:

"2. הנני מצווה בזה לאחר מותי את כל רכושי... לאחותי היקרה והאוהבת, שטיפלה בי וסעדה אותי- הגברת ח.א.א...

3. הנני מצווה כי לבעלי, מר ר.נ.ח, לא יהיה שום חלק בעיזבוני, וזאת מהטעמים הבאים:
הוא התעלל בי נפשית ופיזית לאורך כל תקופת הנישואים, לא נתן לי כסף המספיק למחייה ולטיפולים, לא טיפל בי, לא דאג לשלומי ולרווחתי, גירש אותי מהבית בשעת חולי וזהניח אותי. על כל אלה – מצווה אני כי בעלי לא יקבל דבר מרכושי ועיזבוני".

11. ביום 5.10.2016 המנוחה הלכה לבית עולמה, כשהיא מותירה אחריה בעל, אחים, אחיות ואחיינים.

ההליכים המשפטיים

12. ביום 24.11.2016 הגישה התובעת את הבקשה לקיום הצוואה (ת"ע 51430-04-17).
13. הנתבע הגיש התנגדות לבקשה (ת"ע 51434-04-17).
14. ההליכים הנ"ל הועברו להכרעת בית המשפט עפ"י הוראת סעיף 67א(א)(1) לחוק הירושה, התשכ"ה-1965 (להלן – "חוק הירושה" או "החוק").

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

15. האפוטרופוס הכללי הודיע שאין בכוונתו להתערב בהליכים.
16. ביום 21.12.2016 הגישה התובעת בקשה למינוי באת כוחה כמנהלת עיזבון זמנית, על מנת לפעול לקבלת כספים השייכים לעיזבון ומצויים בידי הנתבע (ת"ע 55298-12-16).
17. הדיון בבקשה הנ"ל התקיים ביום 18.7.2017 בפני כב' השופטת גליק. הצדדים הגיעו להסכמות, לפיהן ייפתח חשבון נאמנות משותף לשני באי כח הצדדים אליו יועברו מחצית הכספים בחשבונות לגביהם התבקש מינוי מנהל העיזבון; הנאמנות תהא לטובת בעלי הדין עד לסיום ההליכים ובהתאם לתוצאתו יוכרע גורל הכספים ולמי הם יועברו. הסכמות אלה קיבלו תוקף של פסק דין.
18. לבקשת הנתבע, מינתה כב' השופטת גליק את פרופ' שלמה נוי כמומחה מטעם בית משפט (להלן – "המומחה") שיגיש חוות דעת בשאלה האם המנוחה ידעה להבחין בטיבה של צוואה והייתה בעלת יכולת לחתום על מסמכים משפטיים במועד עריכת הצוואה (החלטה מיום 5.12.2017; בקשה מס' 2).
19. התיק שהתברר תחילה בפני כב' השופטת ש' גליק, בפניה אף התקיימו שתי ישיבות קדם משפט (ביום 16.11.2017 וביום 9.5.2018), הועבר לנוכח פרישתה להמשך בירור בפניי.
20. בהתאם להחלטה מיום 1.1.2019, הגיש הנתבע ביום 28.2.2019 בקשה לצו ירושה, ונשלחה הודעה על כך לכל היורשים על פי דין (להלן – "בקשה לצו ירושה").
21. לצורך בירור המחלוקות, הגישו הצדדים תצהירי עדות ראשית מטעמם והתקיימו שלוש ישיבות הוכחות, במהלכן נשמעו חקירות כדלקמן:
- עדי הנתבע:
הנתבע (עמ' 8-17 לפרוטוקול מיום 13.1.2020);
- עדי התובעת:
התובעת (עמ' 18-33 לפרוטוקול מיום 13.1.2020);
הגב' א.ח, בתה של הנתבעת ואחייניתה של המנוחה (להלן – "א'") (עמ' 34-53 לפרוטוקול מיום 13.1.2020);
הגב' מ.ק, עובדת סוציאלית ממחלקת הרווחה של עיריית תל אביב (להלן – "עו"ס ק'") (עמ' 9-18 לפרוטוקול מיום 28.1.2020);
הגב' ש.ס, עובדת סוציאלית מטעם שר"ן, שירות רפואי נייד (להלן – "עו"ס ס'") (עמ' 28-19 לפרוטוקול מיום 28.1.2020);
הגב' ע.ש, עובדת סוציאלית של ההוספיס (להלן – "עו"ס ש' או "עו"ס ההוספיס") (עמ' 29-44 לפרוטוקול מיום 28.1.2020);
עו"ד חגאג, מי שערך את הצוואה (עמ' 45-54 לפרוטוקול מיום 8.9.2020);

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ד"ר בן אור, מי שנתנה חוות דעת בדבר כושרה של המנוחה לערוך צוואה (עמ' 55-64 לפרו'
מיום 8.9.2020).

22. בתום שלב ההוכחות, ניתן צו לסיכומים בכתב.

23. לאחר מתן אורכות הוגשו הסיכומים, וכעת ניתן פסק הדין.

טענות הצדדים

24. תמצית טענות הנתבע-

א. הצוואה אינה עומדת בתנאי דרישות החוק, הואיל ואין בה הצהרה של עדי הקיום, כי המנוחה חתמה בפניהם והצהירה בפניהם על כך שזוהי צוואתה. ועל כן, נפל פגם צורני שיש בו כדי להפוך את נטל ההוכחה ולהטילו לפתחה של התובעת.

ב. המנוחה כתבה צוואה לראשונה בחייה, כאשר במשך עשרות שנים עד להיותה בהוספיס היא לא מצאה לנכון לעשות צוואה; כאשר אפסו כוחותיה של המנוחה, כשהיא לא ערה לסביבתה, נמצאת תחת השפעת כדורים חזקים וסמים לשיכוך כאבים, תוך שהיא תלויה כל כולה בתובעת ובבתה, אז ורק אז עולה עניין הצוואה והמנוחה מורישה את כל רכושה לתובעת.

ג. המנוחה לא הייתה כשירה להבחין בטיבה של צוואה.

ד. התובעת ובתה א' יצרו נרטיב של "בעל מתעלל" שמתאכזר למנוחה, בעוד הן ורק הן מטפלות בה במסירות ואוהבות אותה, תוך הרעלת מחשבתה של המנוחה כנגד בעלה וכתובת הצוואה לטובתה.

ה. הנסיבות האופפות את הצוואה מצביעות על קיומה של תלות מקיפה ויסודית בין המנוחה לבין התובעת, עד כי ניתן להניח כי אלמלא תלות זו לא הייתה נכתבת הצוואה או כי נשלל רצונה החופשי והבלתי תלוי של המנוחה בשל טיב יחסים אלה.

ו. הוראות הצוואה נוגדות את מבחן "השכל הישר", שכן אין זה סביר שהמנוחה תצווה את רכושה לאחות אחת ואת יתר אחיה ואחיותיה, אותם אהבה והייתה בקשר טוב עימם תדיר מעובונה.

ז. התובעת ובתה א' לקחו חלק בעריכת הצוואה, כאשר היו נוכחות בכל השלבים הקודמים להזמנת הצוואה, לקחו בה חלק פעיל, שוחחו עם עוה"ד שערך את הצוואה, שילמו לו ולפסיכיאטרית שהוזמנה על ידם.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

25. תמצית טענות התובעת-

- א. מדובר בהתנגדות מופרכת וחסרת בסיס, שהוגשה ע"י בעל שהתעלל באשתו במשך שנים, ולבסוף כאשר חלתה והייתה חסרת ישע, הזניח אותה והתנער ממנה.
- ב. המנוחה חיה את תקופת חייה האחרונים בתנאים מחפירים, שעה שהנתבע לא היה מוכן לסייע לה בשום צורה, לא בקניית תרופות ולא במתן עזרה בקשר לצרכיה הבסיסיים ביותר של המנוחה, עד כי הגיעה למצב קשה בשל התעלמותו של הבעל והתעללותו בה. הנתבע לא טרח לבקר את המנוחה בעת שהותה בבית החולים ובהוספיס בשבועות האחרונים לחייה, ואפילו לא הגיע ללווייתה.
- ג. אל מול יחסו המחפיר של הנתבע למנוחה, היו התובעת ובני משפחתה משענת, דאגה ונחמה למנוחה בתקופה הקשה.
- ד. המנוחה הייתה צלולה עד יום פטירתה והבינה היטב את מעשיה.
- ה. מדובר בצוואה בעדים שלא נפל בה פגם צורני כלשהו והיא משקפת את רצונה של המנוחה מה יעשה ברכושה.
- ו. התובעת או בתה לא היו מעורבות בעריכת הצוואה, וזו נעשתה על פי בקשתה של המנוחה.

דיון והכרעה

26. בחינת מכלול טענותיו של הנתבע כפי שהובאו בסיכומים מטעמו מעלה כי התנגדותו לקיום צוואת המנוחה נשענת על מס' עילות בדיון הקבועות בחוק הירושה:

האחד- פגמים צורניים שנפלו בצוואה (ס' 20 לחוק הירושה);
השני- העדר כשרות לצוות (ס' 26 לחוק הירושה);
השלישי- השפעה בלתי הוגנת (ס' 30(א) לחוק הירושה);
והרביעי- מעורבות בעריכת צוואה (ס' 35 לחוק הירושה).

אדון בטענות אלה כסדרן.

הטענה בדבר פגמים צורניים בצוואה

27. עסקינן בצוואה בעדים; מעיון בה ניכר, כי לא נפל בה פגם צורני כלשהו; הצוואה נכתבה בכתב, יש בה תאריך, יש בה הצהרה של המנוחה, יש בה חתימה של המנוחה וכן חתימתם של שני עדי הקיום. מהו, אם כן, הפגם הצורני הנטען?

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

28. לטענת הנתבע, העדים לצוואה היו צריכים להצהיר שהמנוחה חתמה בפניהם והצהירה בפניהם על כך שזוהי צוואתה; ואולם, לטענתו, בצוואה עצמה הדבר לא נעשה, ועל כן נפל פגם צורני שיש בו כדי להפוך את נטל ההוכחה ולהטילו לפתחה של התובעת (ס' 22-32 לסיכומי הנתבע).

29. טענה זו הועלתה לראשונה בסיכומי הנתבע, למרות שלא הייתה כל מניעה להעלותה כבר במסגרת ההתנגדות, שכן ככל שמדובר ב"פגם", ניתן היה לכאורה להצביע עליו בנקל מתוך עיון בצוואה בלבד. ב"כ התובעת התנגדה להרחבת חזית לעניין זה (עמ' 50, ש' 13). העלאת הטענה במסגרת זו מהווה הרחבת חזית אסורה ועל כן, יש מקום לדחותה על הסף [ע"א 85606/06 אמריקה שירותי ניהול וייעוץ (1987) בע"מ נ' מליבו-ישראל בע"מ (8.11.2009); ע"א 8023/16 ארביב אור נ' פנטופט ג'נאח (20.8.2019)].

30. גם לגופם של דברים, יש לדחות את הטענה, ואפרט.

31. סעיף 20 לחוק הירושה מונה את מרכיבי הצורה בצוואה בעדים:

"צוואה בעדים תהיה בכתב, תצוין בתאריך ותיחתם ביד המצווה בפני שני עדים לאחר שהצהיר בפניהם שזו צוואתו; העדים יאשרו באותו מעמד בחתימת ידם על פני הצוואה שהמצווה הצהיר וחתם כאמור".

32. עולה מהאמור, שהמצווה צריך להצהיר בפני העדים "שזו צוואתו" – יסוד עובדתי; והעדים צריכים לאשר באותו מעמד בחתימת ידם על פני הצוואה, שהמצווה הצהיר בפניהם שזו צוואתו – יסוד ראייתי [נש. שוחט, פגמים בצוואות, מהדורה שלישית מורחבת ומעודכנת התשע"ו-2016, הוצ' סדן, עמ' 41-43 (להלן – "פגמים בצוואות")].

33. הפסיקה עמדה על החשיבות של מילוי מדויק של ההוראות הפורמאליות שבסעיף 20 לחוק הירושה, שכן "יש בכך כדי להעמיד את המצווה על רצינות המסמך והמעמד, ויש בכך כדי להבטיח כי המצווה ייתן דעתו למעשיו, וכי צוואתו תשקף את גמירות דעתו" [נע"א 851/79 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה (3) 101 (1981) (להלן – "פרשת בנדל"); ו"ל... להפנות את תשומת לב העדים כי עליהם לוודא ולדעת במעמד החתימה על הצוואה, שהמוריש מבין היטב שזוהי צוואתו ורוצה בכך" [נע"א 250/70 שרעבי נ' סוברי, פ"ד כה (1) 429 (1971)]; מכאן, שהדרישות הצורניות אותן העמיד המחוקק אינן מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי שנועד לתת ביטוי לגמירת דעתו של המצווה [עמ"ש (ת"א) 38138-09-11 א' נ' ש' נ' א' מ' ק' (14.4.2013)].

34. הצוואה, בעניינינו, מחזיקה שני עמודים – עמוד אחד של הוראות הצוואה (הכוללות 6 סעיפים) ועמוד נוסף של אימות עדי הקיום – ועומדת היא, על פניה, בכל הדרישות הצורניות של צוואה בכתב: הצוואה בכתב ונושאת תאריך; הצוואה חתומה בידי המנוחה ובפני שני עדי הקיום, הן לצד חתימת המנוחה (בעמוד הראשון) והן לאחר הצהרתם (בעמוד השני).

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

35. הצוואה נושאת את הצהרת המנוחה, כי זו צוואתה "צוואה זו ערכתי מרצוני הטוב והגמור, בדעה צלולה ומיושבת עלי, בנוכחות שני עדים שהצהרתי בפניהם כי זו צוואתי והיא תחול כל זמן שלא אעשה צוואה אחת מקוימת כדין." (סעיף 6 לצוואה); ואילו עדי הקיום מאשרים בחתימת ידם על גבי הצוואה, כדלקמן: "אנו הח"מ שכל אחד מאתנו הנו בוגר ושאין לנו כל יחסי קרבה עם המצווה ושאין לו טובת הנאה בעזבונו, הסכמנו לשמש עדים לצוואה זו ומאשרים שהמצווה חתם היום על צוואה זו בנוכחות כל אחד מאתנו ובנוכחות שנינו יחד, בהיותה בדעה צלולה וברצון טוב ובלי שום אונס והכרח, טעות, תרמית או השפעה בלתי הוגנת ולאחר שהצהירה בפנינו כי זו צוואתה, ועל זה באנו על החתום בפני המצווה."

36. לנוכח האמור לעיל, כאשר בצוואה הצהירו מפורשות עדי הקיום כי המנוחה חתמה בפניהם והצהירה בפניהם כי זו צוואתה, לא ברורה כלל ועיקר טענת הנתבע לעניין העדר הצהרה כאמור.

37. כך גם אין ממש בטענת הנתבע, כי על פי הדין חייבים היו עדי הקיום לחתום על הצהרה בנוסח מסוים (ס' 24 לסיכומי הנתבע). דרישה לנוסח מחייב להצהרת העדים אינה עולה מדרישות החוק; כפי שאף העיד עו"ד חגאג (עמ' 50, ש' 17). לא חייבת להיות זהות בין נוסח ההצהרה לבין הלשון שאותה נוקט חוק הירושה [פגמים בצוואות, עמ' 43; עמ' 90-91]. כך, למשל, נקבע בפרשת בנדל כי "מה שנדרש אינו זהות בנוסחאות אלא זהות במהות. מצווה האומר, שהצוואה היא 'בסדר', וכי היא משקפת את רצונו, מקיים על ידי כך את הוראות החוק, הדורשות ממנו לציין שזו צוואתו", ובוודאי שאין לראות את השוני בנוסח כפגם. במצב דברים זה, אין מקום להיזקק להוראות סעיף 25 לחוק להעברת נטל ההוכחה.

38. אין אף ממש בטענת הנתבע, כי עדי הקיום נדרשים לדעת מה תוכנה של הצוואה או להצהיר כי הצוואה הוקראה להם. לעניין זה נקבע, כי "הוראת סעיף 20 לחוק אינה מטילה על העדים תפקידים נוספים. הם אינם חייבים להכיר את תוכנה של הצוואה ולא מוטלת עליהם חובה להקריא אותה למצווה, הגם שנכון לעשות כן או לפחות להסביר לו את תוכנה ואת הוראותיה" [פגמים בצוואות, עמ' 43 ו-93 וההפניות שם].

39. מכל מקום, עו"ד חגאג הצהיר, כי הציג למנוחה את טיוטת הצוואה והסביר לה את תוכן הצוואה; הוא ביקש מהמנוחה להקריא את הצוואה, מתוך רצון לצלם את הקראת הצוואה על ידה; המנוחה לא הצליחה להקריא בקול רם את הצוואה בשל חולשתה, ולכן הוא הקריא אותה והיא אישרה את הכתוב; הסרטון של הקראת הצוואה צולם במכשיר הטלפון של עו"ד חגאג ע"י מר ד.ט, אחד מעדי הקיום (ת/2); הסרט נקטע בשל שטח אחסון מוגבל במכשיר הנייד, דבר שהתברר רק בדיעבד (ס' 21-12 לתצהיר עו"ד חגאג).

40. בנוסף, אין ממש בטענת הנתבע, כי יש פגם בכך שהצוואה לא נחתמה בפני עורכי דין. אין כל הוראה בדין הדורשת כי מי מעדי הקיום יהיה עורך דין. עו"ד חגאג הבהיר בחקירה נגדית את התנהלותו לעניין זה: "...לדעתי, יותר נכון שעו"ד שעורך צוואה יביא שני

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

עדים נוספים ואז למעשה הגעת למצב שהינה אני כאן נמצא על דוכן העדים כעורך
הצוואה עד ובנוסף אלי יש עוד 2 עדים. אם אני הייתי חותם עד על הצוואה היה רק
עוד עד אחד" (עמ' 52, ש' 8-22) ואף הבהיר כי בכל מקרה נכח במעמד חתימת הצוואה
(שם, ש' 23-24).

41. הנה כי כן, הנתבע לא הצביע על כל פגם בצוואה; כך או כך, אין בטענת הנתבע בדבר קיומו
של פגם צורני כדי להעביר את נטל השכנוע או הבאת הראיות על כתפי התובעת. לעניין זה
יצוין, כי בית המשפט העליון, אשר נדרש למקרה, בו נעדרה הצוואה לחלוטין אישור עדי
הקיום בדבר הצהרת המצווה בפניהם שזו צוואתה, קבע, כי אין המדובר בפגם צורני המקים
חשש לפגם ברצון החופשי: "... קשה להלום כי בצוואה שבפנינו, שבה נאמר מפורשות
כי החותמת מצהירה כי זו צוואתה, ובהמשך אותו עמוד מצהירים עורך הדין עורך
הצוואה ועדה נוספת באשר לחתימה, נפל פגם ברמה ובמשקל המעבירים את הנטל.
יש לראות דברים במהותם. אכן עדיף היה אילו גם באישור העדים ניתן ביטוי מלא
לדרישות סעיף 20, אך יהא זה מנוגד לשכל הישר ומלאכותי לסבור כי במקרה דנן אכן
עבר הנטל" [בע"מ 1511/05 פלוני נ' פלוני (20.7.2005)].

42. כאמור, בענייננו, המנוחה הצהירה בפני העדים כי זו צוואתה (התקיים "היסוד העובדתי")
והעדים הצהירו מפורשות, כי המנוחה הצהירה בפניהם כי זוהי צוואתה (התקיים "היסוד
הראייתי") ועל כן, לטעמי, כלל לא נפל פגם צורני בצוואה; וככל שהיה מדובר בפגם, דבר
כשכאמור לא הוכח כלל ועיקר, הרי שממילא אין בו, כאמור לעיל, כדי להעביר את הנטל
על כתפי התובעת.

43. לבסוף, בהתייחס לטענת הנתבע, כי על התובעת היה לזמן את עדי הקיום כדי להוכיח את
כשירות הצוואה, הרי לאחר שקבעתי שלא נפל כל פגם פורמאלי או צורני בצוואה, חזקה
על הצוואה שצוואת אמת היא, קרי- משקפת את רצונה החופשי והאמיתי של המנוחה, ונטל
השכנוע להוכחת טענות הנתבע, שצוואה זו דינה להיפסל מחמת פגמים שנפלו בה, נותר כל
כולו מוטל על כתפי הנתבע; כך גם נטל הבאת הראיות להוכחת עילות התנגדותו היה ונותר
מוטל על הנתבע [ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה, פ"ד נה(3) 837 (2001); ע"א
130/77 עוזרי נ' עוזרי, פ"ד לג(2) 346 (1979); פגמים בצוואות, עמ' 69]. "הלכה
פסוקה וקבועה היא שכשלפנינו צוואה שעל פניה נתמלאו בה כל הדרישות הצורניות,
חזקה שהיא תקפה, ועל הטוען לפסלותה הראיה..." [פרופ' ש' שילה, פירוש לחוק
הירושה תשכ"ה – 1965 (הוצאת נבו) עמ' 232 (להלן – "שילה")]. במקרה זה, צודקת
התובעת, כי בהקשר זה אי העדת עדי הקיום פועלת לחובת הנתבע [ת"ע 55685-06-
14 T.I. נ' ע.ר., (27.7.2016), סעיף 18].

44. לאור האמור לעיל, אני דוחה את טענת הנתבע לעניין זה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

הטענה בדבר היעדר כשרות לצוות

45. הנחת יסוד היא, כי כל אדם כשר לעשות פעולות משפטיות, זולת אם כשרותו הוגבלה או נשללה, כאמור בסעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962.

46. הוראת חיקוק זו מתיישבת עם הוראת סעיף 26 לחוק הירושה הקובע:

"צוואה שנעשתה על ידי קטין או על ידי מי שהוכרז פסול דין
או שנעשתה בשעה שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של
צוואה – בטלה".

47. הגבלת כושר זו, אליה מכוונת הוראת סעיף 26 לחוק הירושה, עניינה במצבו הנפשי-המנטלי-הקוגניטיבי של המצווה ויכולתו להבין את מהותה ומשמעותה של הפעולה המשפטית שהוא עושה - צוואה - הן להיקף רכושו וזהות יורשיו והן להשפעת תוכנה של הצוואה שעשה על היורשים לפיה ועל המודרים ממנה. מכאן, שהמצווה חייב להבין את פעולת הציווי לא רק מבחינה פורמלית-תוכנית אלא גם מבחינה מהותית [פרשת בנדל; ע"א 15/85 מזרחי נ' רז, פ"ד מא(4) 454 (1987); פגמים בצוואות, עמ' 162, 166-167].

48. נטל הוכחת קיומה של הגבלה כאמור לעיל מוטל על מי שרוצה להיבנות ממנה, ובצוואה תקינה מבחינה צורנית, כאמור לעיל, על המתנגד לה [עמ"ש (ת"א) 55336-12-14 ז.ר. נ' ד.א (6.3.2016); ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פ"ד מט(1) 318 (1995)]. כמות ההוכחה הנדרשת אינה עניין של מה בכך, וכדי לעמוד בנטל אין די בהעלאת ספקות בלבד, אלא יש צורך בראיות ממשיות וברורות [פגמים בצוואות, עמ' 163-162; ע"א 733/88 אהרוניאן נ' אלישקה, פ"ד מה(5) 705 (1991)].

49. להוכחת טענת היעדר כשרות ניתן להסתייע בעדות רפואית בדבר מצבו של המצווה לזמן אמת ככל שישנה כזו או בחוות דעת מומחה המתבססת על התייעוד הרפואי של המצווה. אולם, בית המשפט רשאי להסתייע בחומר ראיות אחר המתייחס לאותה התקופה ולהעדיפו על פני חוות הדעת הרפואית [ע"א 7019/94 ליפבסקי נ' דן (6.1.1997); ע"א 472/81 קצין התגמולים נ' אברג'יל, פ"ד לז(2) עמ' 795 (1983)].

חוות דעת ד"ר מרגלית בן אור

50. ד"ר מרגלית בן אור, פסיכיאטרית מומחית, שנפגשה עם המנוחה בהוספיס במועד חתימת הצוואה כדי לברר את כשירותה לחתום על צוואה, כתבה בחוות דעתה כדלקמן (נספח 7 לתגובה להתנגדות):

"הצוואה:

ג' מבקשת לחתום על צוואה בה כל רכושה מועבר לאחותה
א', ולבעלה לא יהיה שום חלק בעיזבון בגלל התעללות

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

מצידו במהלך הנישואים, חוסר דאגה לשלומה ולרווחתה. אי
מתן כסף למחיה ולטיפולים. כמוכ' גירש אותה מהבית...
חוליה והזניח אותה.
בבדיקה שלי היום:
אשה רזה מאוד שוכבת על מיטת בית חולים מותאמת עם
הגבהה לברכיים וכד. מתמצאת בכל המובנים ומשתפת
פעולה בבדיקה. מגדירה צוואה כמה שייעשה בו אחרי שתלך
מהעולם. מתארת לבקשתי את בני המשפחה: אחות, גיס,
אחיין, אחיין. כשנשאלת על הבעל ומדוע לא הוא יורש
אותה, נכנסת לאי-שקט. או שאחותה מטפלת בה. לא רוצה
להוריש לו דבר. לא רוצה לדבר עליו מעבר לכך. אומרת
שקשה לה עם כל השאלות. מעבר לכך יודעת כמה כסף יש
בחשבון הבנק, איפה החשבון נמצא, כמה זמן נמצאת בבית
החולים ובאלו מחלקות.
לא מוכנה לשתף פעולה ולענות בענין הבעל, רק אומרת
שהוא לא יקבל כלום ואחותה תקבל מפני שנמצאת אתה
ומטפלת בה.
דיון:
מדובר באשה כבת 70 שנה (עפ"י ת.ז.). החולה במחלה סופנית
של הלב לב צלולה ומתמצאת בכל המובנים.
בני משפחתה מגיעים אליה וסועדים אותה. בעלה בולט
בהעדרו, ועפ"י נוסח הצוואה מתברר שזה כך תקופה ארוכה.
ג' מגלה כוחות לענות על כל השאלות שנשאלת, רק
כשנשאלת על בעלה לפתע משנה את התנהגותה. כשהשאלות
עוברות לנושאים אחרים, היא חוזרת לענות בצורה מסודרת
(השאלות בעניין הרכוש וחשבון הבנק נשאלו ונענו אחרי
השאלות על הבעל) כלומר אין שום קושי פיזי בתשובות, ואין
חוסר יכולת לענות, אלא בעיה רגשית בנושא הבעל,
שמתברר שיש ביניהם בעיה ארוכת זמן ושנים ולכן הקושי,
אך אין בעיה ביכולת שכלית קוגניטיבית.
לאור זאת יש לקבל את חוסר רצונה לדון ולפרט את כל
מערכת היחסים העכורה שבזוג, דבר שכנראה יגזול ממנה
אנרגיות השמורות כעת לטובת שימור החיים הפיסיים
והשלווה היחסית שהיא מנסה להשיג.
סיכום ומסקנות:
גב' ג.ח אשה כבת 70 הנמצאת בהוספיס בגלל מחלה סופנית.
צלולה ומתמצאת וכשירה לחתום על הצוואה שהוצגה בפני
היום 15.9.2016 בהיותה מבינה בטיבה של צוואה ומנמקת
אותה בנימוקים סבירים, גם אם בוחרת שלא להתאמץ רגשית

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ולפרט מילולית את כל מערכת היחסים העכורה שלה עם
בעלה אותו היא מדירה מנכסיה בצוואתה.
בחירתה זו הינה בחירה של אדם סביר בנסיבות הנתונות
המתוארות לעיל."

51. הנה כי כן, ד"ר בן אור נפגשה, בזמן אמת, עם המנוחה ושוחחה עימה ביחידות, ללא נוכחות
אדם אחר (עמ' 58, ש' 30-32), התרשמה כי היא כשירה לעשות צוואה.

52. לטענת הנתבע, אין להסתמך על חוות דעת זו, הואיל ולא בוצעו למנוחה המבחנים הנדרשים
כדי להתרשם אובייקטיבית מכושרה לחתום על צוואה, לא בוצע למנוחה מבחן "מיני מנטל"
לבחינת כושרה המנטלי, רצונה של המנוחה לא נבדק בהקשר לרכושה, ולא נבחן התיק
הרפואי של המנוחה המעיד כי המנוחה הייתה נתונה להשפעת תרופות וסמים נרקוטיים.

53. בחקירה הנגדית אישרה ד"ר בן אור, כי ייתכן ולא בחנה את התיק הרפואי של המנוחה,
אולם לטענתה הדבר לא נדרש, שכן על פי התרשמותה כלל לא התעורר ספק בנוגע
לכשירותה וצלילותה של המנוחה: "אני מניחה שלא כי לא היה לי ספק אבל יכול להיות
שכן... את האבחנה על המצב שלה אני יודעת, על סיבת האשפוז אני יודעת, אם אני
רואה מישהו מבולבל למרות שהוא אמור היה להיות מסוגל לדבר איתי, אני בודקת
את הבדיקות הדם שיש כי לפעמים יש שינוי במלחים או המוגלובין שיכול להסביר
את זה. אבל, במקרה הזה אני לא חיפשתי תיק רפואי, כי לא היה ספק..." (עמ' 56, ש'
1-7).

54. עוד הבהירה ד"ר בן אור, כי לנוכח השיחה שקיימה עם המנוחה והפרטים שזו סיפקה לה,
לא התעורר צורך לבצע בדיקת מיני מנטל או בדיקות הערכה אחרות "זה לא רלוונטי כי
היא הולכת הרבה יותר גבוה ואין לי צורך לעשות מבחן יותר נמוך. אם היא הייתה
בקושי מדברת, אם המשפטים לא היו שלמים אז אפשר היה לעצור לשאול, מה היא
יודעת ומה לא. אבל זאת גברת שחיה ומדברת ברמה גבוהה. אז לא מתאים לעשות לה
מבחן ולשאול אותה רגע רגע, לא יודעת כמה זה. היא הסבירה לי כמה כסף יש לה
בבנק ומה יורד אז אין צורך לשאול. כשלא מדברים כך, אז באמת אתה צודק" (עמ' 59,
ש' 16-24).

55. בחקירה הנגדית עמדה ד"ר בן אור אחר ממצאי חוות הדעת שלה בנוגע לכשירותה של
המנוחה לערוך צוואה ואף הדגישה, כי התרשמותה זו נכונה ורלוונטית לאותו מועד בו
נערכה הצוואה; "ביום שאני הייתי היא הייתה כשירה, מה היה ביום אחר אני לא
יודעת. יש לי את המידע שקיבלתי ממנה. מי שלא כשיר ביום אחד יכול להיות כשיר
ביום אחר ולהיפך. אני לא יודע מה היה למחרת" (עמ' 56, ש' 12-14).

56. עוד העידה ד"ר בן אור, כי התרשמה שהמנוחה הייתה איתנה בדעתה בכל הנוגע למה יעשה
ברכושה; "היא לא נראתה לי כמו מישהי שניתן היה להשפיע עליה" (עמ' 60, ש' 30-
31); "מבחינתי זאת אישה שהיה לה מספיק כח, הייתה לי הרגשה שהיא בוחרת איפה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

היא הולכת ללכלך ובמה לשתף, זה היה נראה כאילו שזה עושה לה לא טוב
השאלה... (עמ' 61, ש' 9-12); "היא רצתה לתת לא' כי א' הייתה שם בשבילה בזמן
האשפוז, שזה כנראה הזמן הכי קשה בהוספיס. יכול להיות שהייתה גם קודם אני לא
יודעת" (עמ' 63, ש' 12-13); "הבינה מצוין. היא הבינה שהיא כועסת עד עמקי נשמתה
ואתה בוודאי שמעת הרבה יותר ממני למה" (עמ' 64, ש' 3-4).

57. באשר לטענת הנתבע, כי על אף שד"ר בן אור סבורה שנושא היקף העיזבון הוא משמעותי
וחשוב לבירור בעת שיחה עם המצווה, התברר כי היא ידעה רק על חשבון המנוחה המצוי
בידי התובעת ולא על הכספים הרבים שהיו מצויים בחשבון המשותף של בני הזוג, עליהם
לא שאלה ולא ידעה, ועל כן, אף לשיטתה של ד"ר בן אור לא ניתן לומר כי המנוחה הבינה
את "טיבה של צוואה" (ס' 67, 70 לסיכומי הנתבע). איני מקבלת טענה זו. מהעדויות התקבל
הרושם, כי המנוחה לא ידעה את היקף הרכוש והכספים שהוחזקו בחשבונות הבנק;
המנוחה התקיימה מקצבת הזקנה שקיבלה (הנתבע, עמ' 10, ש' 3-5); מעולם לא ניגשה לבנק
למשוך כסף מהחשבונות המשותפים (שם, ש' 10-12); מעולם לא היו לה כרטיסי אשראי
לצורך משיכת כספים (שם, ש' 26) ומעולם לא עשתה שימוש בכספים הרבים שהוחזקו בבית
במזומן; כפי שהעיד הנתבע: "אני לא חושב, לא הייתי סופר את הכסף. אני מאמין
באשתי. היה לי מלא כסף בארון, חבילות ואני האמנתי בה ואני חושב שהיא אף פעם
לא נגעה לי בכסף" (שם, ש' 30-31). כשנשאל הנתבע, ברחל בתך הקטנה, האם מדובר
בכסף שלו, השיב: "כן. בטוח" (שם, ש' 32-33). נראה אפוא, כי לא רק שהנתבע היה משוכנע
שמדובר בכספים השייכים רק לו, אלא שהוא גרס גם למנוחה לחשוב כך, ועל כן המנוחה
לא התייחסה לכספים הרבים המצויים בחשבונות הבנק או המוחזקים במזומן בבית
ככספים שלה, כספים שממילא לא עמדו לרשותה, וזה הטעם לכך שלא פירטה אודות כספים
אלה בפני ד"ר בן אור.

58. לבסוף, באשר לטענת הנתבע, כי זימונה של ד"ר בן אור נעשה בניגוד לנהלי ההוספיס, הרי
שעל פי עדותה של עו"ס ע.ש, ביקורה של ד"ר בן אור לצורך בדיקת המנוחה, כמו גם הגעתו
של עו"ד חגאג לצורך עריכת הצוואה, דווחו למנהלת המחלקה, והגעתם הייתה בידיעתה
ובאישורה (עמ' 32, ש' 18-26; עמ' 33, ש' 1-16). הנתבע לא הוכיח כי התנהלות עו"ס ש'
חרגה מהנהלים או מכללי האתיקה המקובלים במקום.

חוות דעת המומחה מטעם בית המשפט – פרופ' נוי שלמה

59. לצורך בחינת כשרותה של המנוחה בעת עשייתה, מונה כאמור פרופ' שלמה נוי כמומחה
מטעם בית משפט.

60. חוות דעת המומחה ניתנה ביום 16.3.2018, על בסיס תיעוד רפואי שהונח בפניו, ומבלי
שהוצגה בפניו חוות דעתה של ד"ר בן אור (להלן – "חוות הדעת").

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

61. בחוות הדעת ציין המומחה כדלקמן:

"...במקרה הנדון, לא בוצעה הערכה כאמור. בהקשר זה אציין כי שאר התיעוד שנמצא בפני סביב המועד הנדון הוא חלקי בלבד, אולם, על בסיסו ניתן בכל זאת לקבל הערכה סבירה לגבי השאלה שבנדון.
ע"פ החומר הרפואי שבפני... ברוב הגדול של המקרים תוארה כצלולה וללא הפרעה קוגניטיבית או נפשית משמעותית. לקראת אוגוסט 2016 החמיר מצבה הכללי וכפי שצוין ב- 30.8.16 מולא עבודה דו"ח תפקודי לוועדה במסגרת אשפוז בתל השומר...
לפנינו מקרה מורכב מאוד להחלטה על רקע תיעוד סותר בשבועיים האחרונים לחייה. קרוב לוודאי כי בשנה האחרונה לחייה עד 30.8.16 הייתה כנראה בסבירות גבוהה כשירה לצוות למרות מחלות סיסטמיות מרובות.
החל מ- 9.9.16 והאשפוז בהוספיס למשך 6 ימים עד לתאריך הצוואה ישנו מצד אחד רישום המעיד יותר על אי כשירות כמו קוגניציה לא תקינה, מצב כללי ירוד, אי שליטה בסוגרים וגם טיפול באופיאטים מסוג אוקסיקוד.
מצד שני, דו"ח הסייעוד חוזר באופן רוטיני על "ערנית צלולה ומתקשרת" המצביע יותר על מצב הכרה ובעקיפין באופן כללי על יכולת תקשורת.
בשקלול כל האמור לעיל, אני קובע כי בסבירות גבוהה יותר לא הייתה המנוחה כשירה משפטית בתאריך הנדון."

62. לאחר קבלת שאלות הבהרה מטעם התובעת ולאחר שהוצגה בפני המומחה חוות הדעת של הפסיכיאטרית ד"ר בן אור, הודיע המומחה כי הוא משנה את מסקנתו הקודמת (הודעה מיום 24.7.2018) (להלן "חוות הדעת המתוקנת"), וכך קבע:

"2. באופן כללי יש פה בהחלט תיעוד סותר בשבועיים האחרונים לחייה של המנוחה.
3. חו"ד דר' מרגלית בן אור שנערכה ביום הצוואה עצמו בהחלט הינו מסמך רפואי בעל משקל רב. מצד שני חסר לי מאוד בדיקה קוגניטיבית מובנית של המנוחה במסגרת חוות הדעת (מיני מנטל).
...
לסיכום: על רקע חו"ד דר' מרגלית בן אור ביום ה-15.9.18 אני בהחלט משנה את מסקנתי הקודמת ומעריך כי בסבירות גבוהה יותר הייתה המנוחה כשירה משפטית ביום הצוואה."

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

63. לאחר שניתנה חוות הדעת המתוקנת, ובמענה לשאלות הבהרה מטעם הנתבע, אליהן צירף הנתבע חוות דעת פרטית של פרופ' משה קוטלר במטרה לסתור את מסקנת המומחה, השיב המומחה כדלקמן (נספח 5 לתשובת התובעת במסגרת בקשה מס' 23 מיום 13.8.2019):

לעניין שינוי מסקנתו בחוות הדעת המתוקנת-

"המקרה הנדון בהחלט מורכב ורק לעיתים רחוקות ספורות ב-28 שנות עבודתי כמומחה בימ"ש מצאתי לנכון לשנות מסקנתי, אך יש מידע סותר, כפי שכתבתי, והמקרה מורכב ביותר. הגורם לשינוי במסקנתי הייתה העובדה שבוצעה בדיקה ישירה בפועל ע"י רופאה מול המנוחה עצמה וכל זאת ביום הצוואה עצמו. לכן, ייחסתי לזה משקל רב יותר".

לעניין העדר התייחסות בחוות הדעת של ד"ר בן אור לנושא שימוש בתרופות אופיאטיות ותרופות אנטי פסיכוטיות-

"אינני מתייחס למושג "תלות" בהוספיס. סטופורוטי הינו מצב הקיים באופן קליני גם לסירוגין והתקפי. דיכאון – אינו בהכרח שולל אי כשירות אלא מותנה בחומרת הדיכאון. בד"כ טשטוש על רקע אופיאטי, קיים במצבים של מתן תוך ורידי כאשר ישנה עלייה מהירה בכמות החומר האופיאטי בדם. מתן דרך הפה או במדבקה, בד"כ אינו גורם לשינוי במצב ההכרה, בוודאי על רקע נטילה ממושכת יותר ומותנה מינון".

לעניין העדר ביצוע בדיקה קוגניטיבית מובנית בחוות הדעת של ד"ר בן אור-

"אני בהחלט מסכים עם פרופ' קוטלר ואף ציינתי זאת במכתב מ-24.7.18 כאשר כתבתי "חסר לי מאוד בדיקה קוגניטיבית מובנית של המנוחה במסגרת חוות הדעת (מיני מנטל)" – אני, לכן, מסכים בהחלט עם חו"ד פרופ' קוטלר בדבר הליקויים המובנים הקיימים בחו"ד ד"ר בן אור. מבין פריטי המידע הרבים והסותרים שפרטתי, נתתי בחו"ד המשלימה משקל לבדיקה הישירה, למרות ליקוייה הברורים".

לעניין הקושי בהוכחת כשירות המנוחה או אי כשירותה והגבוליות ביניהם לנוכח חוות הדעת השונות-

"אכן מקרה מורכב, סותר וגבולי".

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

לעניין אי מעורבות הצוות הרפואי בבית החולים בקשר עם בדיקת המנוחה לצורך כתיבת צוואתה-

"אם יתברר שאי מעורבות הצוות הרפואי נבעה ממניעים זרים והיה בכך להשפיע על הבדיקה וכמובן על תוצאותיה כפועל יוצא מכך, הרי שאז בהחלט יש לתת משקל אחר שונה ומופחת לחוו"ד ד"ר בן-אור לה ייחסתי משקל קליני אותנטי".

64. עינינו רואות, חוות דעת המומחה לא הייתה חד משמעית. המדובר במקרה גבולי ומורכב. אליבא דהמומחה, לא ניתן לקבוע בוודאות באשר לכשירותה של המנוחה לצוות במועד עריכת הצוואה, זאת לנוכח המידע הרפואי הסותר, אלא שהוא מעריך ברמה של "סבירות גבוהה יותר" כי המנוחה הייתה כשירה משפטית ביום הצוואה, תוך שניתן על ידו משקל לחוות הדעת של ד"ר בן אור, על אף הליקויים שמצא בה.

65. יש לציין, כי הנתבע לא ביקש להזמין את המומחה לחקירה על חוות דעתו והימנעות זו פועלת לחובתו.

66. חוות דעת מטעם בית המשפט לרוב מעצבת את המסקנות המקצועיות המתבקשות ממנה והיא נהנית ממעמד מיוחד נע"א 558/96 חברת שיכון עובדים בע"מ נ' רוזנטל, פ"ד נב(4) 563 (1998); ; וסביר להניח שבית המשפט יאמץ את הממצאים של חוות הדעת ולא יסטה ממנה "...בהיעדר נימוקים כבדי משקל שיניעוהו לעשות כן" נע"א 293/88 חברת יצחק נימן להשכרה בע"מ נ' מונטי רבי (31.12.1988).

67. עם זאת, בית המשפט רשאי להסתייע בחומר ראיות אחר, המתייחס למועד עשיית הצוואה – כגון עדויותיהם של מי שהכירו את המצווה במועדים הרלוונטיים – ולהעדיף על פני חוות הדעת הרפואית [פגמים בצוואות, עמ' 164]. ודוק, לעתים עדות מהימנה של עורך הצוואה ו/או העדים לה עדיפה על פני חוות דעת של המומחה. היינו, חוות הדעת אינה בבחינת 'כזה ראה וקדש' נע"א 1212/91 קרן ליבי נ' בינשטוק, פ"ד מח(3) 705 (1994); עמ"ש (ת"א) 36529-11-10 ב.ש.מ.נ' ש.מ. (28.2.2012); ש. שוחט, מ. גולדברג, י. פלומין, דיני ירושה ועזבון, מהדורה שישית מורחבת, תשס"ה-2005, עמ' 97-100 (להלן – "דיני ירושה ועיזבון"). הטעם לכך ברור, חסרונה של חוות דעת רפואית הוא בהינתנה על ידי מומחה אשר לא ראה את המנוח ובמרבית המקרים אף לא הכיר אותו אישית. חוות דעת זו נסמכת על מסמכים רפואיים של המנוח, וכל כולה הוא בבחינת "ניתוח לאחר המוות" נע"א 7506/95 שורץ נ' בית אולפנא בית אהרון ישראל, פ"ד נד(2) 213 (2000); ת"ע (ת"א) 10910/99 מ.נ.נ' מ.מ. (28.9.2004), סעיף 8(ב).

עדויות נוספות

68. עו"ד חגאג הבהיר בעדותו, כי שוחח עם המנוחה במשך כשעה והתרשם שהיא הייתה צלולה לחלוטין ברצונותיה (עמ' 47, ש' 13; עמ' 48, ש' 21-24); "...אני שוחחתי עם המנוחה יום

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

לפני עריכת הצוואה, שוחחתי איתה ארוכות והקשיתי עליה ושאלתי שאלות לא פשוטות. התרשמתי שהרצון שלה הוא רצון מוחלט וגמור. התרשמתי שאין השפעה בלתי הוגנת. והתרשמתי שזה מה שהיא רוצה לעשות עם עזבונה, להעביר אותו לאחותה וכך ערכתי את הצוואה בהתאם" (עמ' 52, ש' 1-4).

יש לציין, כי חוות הדעת הפסיכיאטרית נתבקשה ע"י עו"ד חגאג על אף שהתרשם באופן בלתי אמצעי מכשירותה וצלילותה של המנוחה, זאת מהטעם שהמנוחה "...הייתה מאושפזת בהוספיס ואני לא מומחה רפואי אלא עו"ד, סברתי ואני חושב שנכון אפילו שצריך לגבות את מסמך הצוואה בחוות דעת פסיכיאטרית נכונה לאותו יום של הצוואה, למרות שאני התרשמתי שז' היתה צלולה לחלוטין ברצונותיה. חשבתי שיהיה נכון לחזק את האופן שבו אני התרשמתי בחוות דעת רפואית" (עמ' 47, ש' 11-14).

69. עו"ס ש' העידה, כי התרשמה שהמנוחה נחושה בדעתה לערוך צוואה וצלולה לחלוטין "לגמרי למרות שאני לא פסיכיאטרית. אני עו"ס שנים רבות ויודעת מתי האדם שקול וצלול ומתי לא. זה נראה לי. נראה לי שהיא צלולה לחלוטין ויודעת מה היא רוצה... לכתוב צוואה ואמרתי שאעזור לה" (עמ' 31, ש' 10-14).

70. א', בתה של התובעת, העידה, כי במועד אשפוזו של המנוחה בבית החולים היא "...פיזית הייתה חלשה. קוגניטיבית היא הייתה עד היום האחרון 100 אחוז צלולה. זו הייתה ז' שהיכרנו כל השנים עד יומה האחרון" (עמ' 37, ש' 13-14); ומאז אשפוזו "...בשבועיים האחרונים מצבה הידרדר. הייתה יותר חלשה. הכוונה למצב פיזי. לאורך כל התקופה, לא יודעת אם להגדיר את זה כדיכאון, מצב רוח או חרדה. המצב גם הנפשי וגם הפיזי לא היה כל כך טוב מבחינת קוגניציה היא הייתה צלולה. לא ראיתי שינוי מהרגע שהכרתי אותה ועד הרגע שחלתה ונפטרה" (עמ' 37, ש' 16-19).

71. הנה כי כן, העדויות הנ"ל מתיישבות עם מסקנות חוות הדעת המתוקנת של המומחה ועם חוות דעתה של ד"ר בן אור. לאור הנ"ל, אני קובעת כי הצוואה נעשתה בזמן שהמנוחה הייתה בעלת כושר שכלי והכרתי לערוך צוואה.

הטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת

72. סעיף 30 (א) לחוק הירושה קובע:

"הוראת צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית – בטלה".

73. מטרת סעיף 30 לחוק הירושה, כמו מטרת כל דיני הצוואות, היא כיבוד רצונו של המת [נע"א 1212/91 קרן לב"י נ' בינשטוק, פ"ד מח(3) 705 (1994)]. "מתוך כך אנו נדרשים לגילוי רצונו האמיתי והחופשי של המצווה בשעת חתימת צוואתו, רצון שהוא פרי החלטתו העצמאית, להבדיל מרצון שהוכתם ונרמס בשל השפעה שאינה הוגנת. עצם העובדה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

שאנו מודעים לרצונו של המנוח אין די בה, עלינו להוסיף ולבחון האם עסקינן ברצון חופשי להבדיל מרצון המונע מלחץ או השפעה חריגה ולא ראוייה של אחר" נעמ"ש (מרכז) 39988-09-17 ח.ש. נ' א.ש (27.12.2018).

74. יש להבחין בין השפעה, כשאלה עובדתית, אם הייתה כזו אם לא, לבין אי ההגינות שבהשפעה, כשאלה ערכית נורמטיבית, שביהמ"ש קובע עפ"י מושגים של מוסר אישי או חברתי, כשהוא מכוון דעתו לרצונו האמיתי של המצווה [ע"א 4902/91 גודמן נ' ישיבת שם בית מדרש גבוה להוראה ודיינות, פ"ד מט(2) 441 (1995) (להלן – "פרשת גודמן"); דיני ירושה ועיזבון, עמ' 100]. אין פסול בניסיון להשפיע על אדם שיכתוב צוואה לטובת המשפיע או לטובת אחר. הפסול הוא באם מעורב בהשפעה מימד של חוסר הגינות. חוסר ההגינות יבחן על פי המושגים המוסריים של חֲבֵרָתָנו ועיקרו ניצול תלותו, חולשתו או חוסר יכולתו של המצווה לצורך עשית צוואה לטובת הנהנה [ע"א 681/77 מרק נ' שאבי, פ"ד לג(1) 7 (1978); ע"א 718/89 קניפל נ' גוף (31.12.1989); ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פ"ד מט(1) 318 (1995); ע"א 4902/91 הנ"ל].

75. נטל ההוכחה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת מוטל על הטוען להשפעה כזו: "כנראה הדרך להצליח בטענה של השפעה בלתי הוגנת היא לא על ידי הוכחה פוזיטיבית של ההשפעה הפסולה, אלא ע"י ביטול החזקה שהצוואה נעשתה עפ"י רצונו החופשי של המצווה" [שילה, עמ' 271]; אלא אם כן- "הנסיבות האופפות את המקרה מצביעות על קיומה של תלות של אדם אחד בזולתו, שהיא כה מקיפה ויסודית, שניתן להניח כי נשלל רצונו החופשי והבלתי תלוי של אותו אדם במה שנוגע ליחסים שבינו לבין הזולת, כי אז אפשר לאמר שעשייה או פעולה שהיא בעליל לטובתו של האחר. היא תוצאה של השפעה בלתי הוגנת מצדו, אלא אם הוכח היפוכו של דבר" [ע"א 423/75 בן נון נ' ריכטר, פ"ד לא(1) 372 (1976)].

76. הווה אומר, על מנת להקים חזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת שיש בה להעביר את נטל הראיות אל מבקש הקיום, אין די בחשד גרידא, אלא נדרשות ראיות משמעותיות המקיימות תשתית ברורה למסקנה האמורה; כל ספק בעניין זה פועל לטובתו של מבקש הקיום [ע"א 245/85 אנגלמן נ' קליין, פ"ד מג(1) 722 (1989); ע"א 3828/98 מיכקשווילי נ' מיכקשווילי, פ"ד נד(2) 337 (2000); ע"א 53/88 מנלה נ' ברנדווין, פ"ד מו(1) 48 (1991)].

77. בפסיקה נקבעו אבני בוחן לבדיקת קיומה של השפעה בלתי הוגנת, אם לאו, כגון אופי מערכת היחסים בין המצווה לנהנה, מצבו הפיזי והמנטלי של המצווה, סוג התלות של המצווה בזולת, קשריו עם הזולת ועוד [ע"א 133/84 רכטמן נ' זיסמן, פ"ד לט(4) 769 (1986); ע"א 2500/93 שטיינר נ' ארגון עולי מרכז אירופה (4.9.1996) (להלן – "פרשת שטיינר")].

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

78. בדנ"א 1516/95 מרום נ' היועמ"ש, פ"ד נב(2) 813 (1998) (להלן – "פרשת מרום") נקבעו ארבעה מבחני עזר שבית המשפט עשוי להסתייע בהן בבואו להכריע בטענה על השפעה בלתי הוגנת ואלה הם:

א. מבחן התלות והעצמאות - האם המצווה, בתקופה הרלוונטית לעשיית הצוואה, היה עצמאי הן מבחינה פיזית והן מבחינה שכלית-הכרתית, ועד כמה [פרשת מרום, עמ' 827].

ב. מבחן התלות והסיוע - במקום שהתברר שהמצווה לא היה עצמאי ונזקק לסיוע הזולת, יש לבחון את טיב הסיוע שניתן לו, את היקפו ואת מידת התלות של המצווה באותו סיוע, וממילא במי שהעניק לו אותו [ע"א 733/88 אהרוניא נ' אהרוניא, פ"ד מה(5) עמ' 705 (1991); ע"א 157/89 ששון נ' מרזב, פ"ד מו(2) 209 (1992); עז' (חי') 2960/02 עיזבון המנוח א.ה. ז"ל נ' ה.ד. ואח' (9.11.2005)].

ג. מבחן קשרי המצווה עם אחרים - בידודו של המצווה וניתוקו מאחרים מגבירים את התלות שלו בנהנה, כאשר הסיבה לניתוק ולבידוד לא רלוונטית, ו"ככל שיתברר כי בתקופה הרלוונטית לעריכת הצוואה היה המצווה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים, או שקשריו עם אחרים היו מועטים ונדירים, תתחזק ההנחה שהמצווה אכן היה תלוי בנהנה" [פרשת מרום, עמ' 829; ת.ע. (ת"א) 5690/99 עזבון המנוח ש.י. ז"ל נ' ש.ר. (5.9.2006)].

ד. מבחן נסיבות עריכת הצוואה ומעורבות בהכנה - מעורבות פחותה בעריכת הצוואה, שאינה מגעת כדי פסילתה עפ"י סעיף 35 לחוק הירושה, יכול שתהווה אינדיקציה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת [פרשת מרום עמ' 829; ת"א 73878/04 אלקסיק ג'ויס ואח' נ' סטרנשטיין (12.2.2006)].

79. מבחני עזר אלה לא מהווים רשימה סגורה; אין הכרח שיתקיימו כולם, ואף ניתן לעשות שימוש במבחנים נוספים בהתאם לנסיבות הנידונות [ע"מ (ת"א) 1100/05 פלוני נ' פלונית (6.4.2009)].

האמנם נערכה הצוואה דנן תחת השפעה בלתי הוגנת?

80. הנתבע לא הניח תשתית ראייתית בהתאם למבחני הפסיקה שנסקרו לעיל, ואפרט.

81. באשר למבחן התלות והעצמאות – אין ספק שבחודשים האחרונים לחייה המנוחה הייתה לא עצמאית, מוגבלת פיזית ותלויה בזולת לביצוע פעולות (רכישת תרופות, בישול, צרכים), אולם לא הוצגה כל ראייה לכך שהמנוחה לא הייתה עצמאית במחשבתה ורצונותיה במועד עריכת הצוואה. כאמור לעיל, המנוחה הייתה כשירה מבחינה קוגניטיבית ונפשית לערוך צוואה. בפסיקה נקבע, כי הדגש הוא על העצמאות השכלית-הכרתית; ייתכן שעצמאות

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

מבחינה שכלית-הכרתית תחפה על תלות פיזית ותוביל למסקנה כי חוסר העצמאות/התלות
הפיזית לא גרע מעצמאותו של המצווה.

82. באשר למבחן התלות והסיוע – אין חולק כי התובעת ובתה א' סייעו למנוחה, כאשר זו
התגוררה בבית עם בעלה, אך אין המדובר בסיוע שיצר תלות יומיומית ממשית
ואינטנסיבית.

יש לזכור, כי הצוואה נחתמה כאשר המנוחה הייתה מאושפזת בהוספיס. למעשה, המנוחה
שהתה במסגרת מוסדית החל מיום 28.8.2016 ועד לפטירתה (כעשרה ימים בבית החולים
תל השומר ולאחר מכן במשך כמעט חודש ימים בהוספיס), כך שכל צרכיה סופקו במסגרת
זו.

הנתבע אישר בחקירתו כי לא ביקר בהוספיס ולא ידע מה קורה שם, איזה יחסים היו
למנוחה ומה טיבם (עמ' 17, ש' 5-12); "לא ראיתי כלום. לא יודע מה הולך שם בהוספיס
ולא יודע מה קרה שם... אני לא יודע כלום מה שהיה שם. לא יודע איך זה עבד ומה
הלך שם." (עמ' 17, ש' 16, 25); ולמעשה הטענה בדבר תלות בין התובעת למנוחה היא
השערה שלו, אשר מתבססת על חוסר ההיגיון שהוא מייחס להוראות הצוואה, עד כי לדבריו
המדובר בצוואה מזויפת (עמ' 17, ש' 7-8).

83. באשר למבחן קשרי המצווה עם אחרים – לא הוכח שלמנוחה לא היו קשרים עם אחרים,
או היותה מבודדת ומנותקת. המנוחה התגוררה בביתה עם הנתבע עד יום 26.8.2016, כאשר
התובעת ובתה א' נהגו לבקרה מעת לעת ולסייע לה, אולם מעצם מגוריה עם הנתבע תחת
קורת גג אחת, הרי שמרבית הזמן שהתה עימו. כמו כן, נערכו ביקורים בביתה על ידי נציגי
חברת שר"ן (עמ' 16, ש' 16-21) וכן על ידי עו"ס עיריית תל אביב.

כאמור, המנוחה הייתה בחודשיים האחרונים לחייה במסגרת מוסדית. במהלך תקופה זו,
פגשה המנוחה, מלבד התובעת ובני משפחתה, גם את עובדי המקום, הצוות המטפל, ואף
הגיעו לבקרה מתנדבים (עמ' 43, ש' 4-1). במהלך תקופה זו הנתבע לא הגיע לבקר את
המנוחה וניתק עימה קשר לחלוטין, על אף שנעשתה אליו פנייה מעו"ס ההוספיס (ר' ס' 89,
94 להלן). לא הוכח כי התובעת או מאן דהוא מנעו קשר של אחרים עם המנוחה ובוודאי לא
של הנתבע.

84. באשר למבחן נסיבות עריכת הצוואה – כפי שיפורט בסעיפים 116-119 להלן, לא מצאתי כי
הייתה מעורבות של התובעת בעריכת הצוואה הן כעילה עצמאית ונפרדת והן כחלק מבחינת
נסיבות עריכת הצוואה והטענה להשפעה בלתי הוגנת.

הוראות הצוואה תואמות את מערכת היחסים המשפחתית:

85. במקרה דנן לא רק שלא הוכחה תלות, ולא קמה החזקה שיש לסתור כי הצוואה אינה
משקפת את רצון המנוחה – למעשה הוכח כי הצוואה משקפת את נסיבות המשפחה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

והיחסים וכי רצון המנוחה להוריש את כל רכושה לתובעת ולהדיר את הנתבע לא היה
"גחמה" אלא תאם את היחסים במשפחה.

86. **התובעת** הצהירה, ועדותה לא נסתרה, כי בינה לבין המנוחה היה קשר מאוד קרוב עוד מתקופת ילדותן; הן בילו יחד בחגים ובאירועים ונפגשו לכל הפחות פעם בשבוע (ס' 3-9 לתצהיר התובעת). באשר לנתבע, טענה התובעת, כי הוא נהג כלפי המנוחה בחוסר כבוד, השתמש באלימות מילולית כלפיה (קללות, השפלות); מנע ממנה גישה לכספים משותפים ונהג כלפיה בקמצנות (ס' 13-20 לתצהיר התובעת). לאחר שחלתה המנוחה, היחס של התובע לא השתפר והוא לא חמל עליה, לא סייע בטיפול בה, סירב לממן עזרה חיצונית עבורה; ואף דרש להוציא את המנוחה מהבית (ס' 22-38 לתצהיר התובעת); "הוא אמר - תיקחי אותה ממני, נמאס לי ממנה, אתן לך מיליון ₪, רק תיקחי אותה ממני" (עמ' 33, ש' 6-7). אל מול יחסו המחפיר, התובעת ובני משפחתה (בעלה וא') עזרו למנוחה בכל אשר יכלו; היו מגיעים לביתה מספר פעמים בשבוע, מביאים לה תרופות ואוכל; בנוסף, הם פנו לגורמי הרווחה בעיריית תל אביב והם סייעו בטיפול מול ביטוח הלאומי לקבל שעות סיעוד עבור המנוחה (ס' 30-31 לתצהיר התובעת).

87. **א'** תיארה אף היא בתצהירה את מערכת היחסים הקרובה בין המנוחה לבין התובעת ויתר בני משפחתה "...מדובר בקשר עמוק וארוך שנים אשר שרר ביני לבין ג', קשר שצמח מרגע היוולדי והלך והתעמק עד לימיה האחרונים של ג' ז"ל. ג' הייתה חשוכת ילדים. לכן, היא דאגה לי וראתה אותי כבת שמעולם לא הייתה לה, והעניקה לי אהבה כאילו הייתה אמי השנייה. בתקופת ילדותי ג' הקפידה להיות נוכחת בכל מאורע של המשפחה ובכל חג, ולמעשה הפכה להיות חלק מהותי, אינטגרלי ובלתי נפרד מכל זיכרונות ילדותי, ואהבתי אותה אהבה עמוקה... כפי שהייתה כעוגן בעבורי, כך אני הייתה נוכחת ותמכתי בה כאשר הזדקקה לכך. לכן כאשר חלתה בסוף חייה, וביקשה שאני ואחיי נהיה שם בעבודה ונתמוך בה ברגעיה הקשים, היה הדבר טבעי וברור מאלי ונעשיתי זאת וברצון ובאהבה ובאופן טבעי מבלי להסס – וללא שום כוונה נסתרת, כפי שטוען בעלה..." (ס' 1-8 לתצהיר א'). בחקירתה הנגדית שבה א' והדגישה, כי "מאז שאני מכירה את עצמי בת 5, ז' הייתה אתנו בקשר טוב, הייתה אתנו בקשר עמוק. הייתה מגיעה אלינו פעם בשבוע ואף יותר. כשהיא הייתה בריאה היא רצתה אותנו איתה. כשהייתה חולה, על אחת כמה וכמה" (עמ' 52, ש' 24-26).

באשר לנתבע, א' תיארה את יחסו המחפיר כלפי המנוחה "נ' היה מגדף באורח קבע, מקלל, כועס ורוטן באופן תמידי, תוך שהוא משפיל כדרך קבע את ג' ומזלזל בה, זורק חפצים בבית ולא מתחשב ולו במקצת ברצונה ובצרכיה. ג' סיפרה לי שהוא מקלל אותה ואת בני המשפחה שלה, שהוא תמיד כועס... נ' גם שלט באופן בלעדי במשאבים הכספיים של בני הזוג, ועל ג' הוא גזר לחיות בדלות מחפירה... באחד הימים לפני מספר שנים ביקשה ממני ג' ליצור קשר עם עו"ד לענייני גירושין... נ' היה מונע מג' אפילו מזון, על ידי כך שהיה נועל את המקרר במנעול ושלשלאות..." (ס' 9-33 לתצהיר א').

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

עוד תיארה א' בתצהירה את מסכת ההתעללות שחוותה המנוחה מהנתבע בעת שחלתה ונחלשה; לדבריה, הנתבע הגיב בזלזול למחלתה; סירב לטפל ולסייע לה ואף סירב לשאת בעלות של עובדת זרה למנוחה (ס' 36-39; 48-49 לתצהיר א'); עד כי המנוחה הגיעה למצב של הזנחה קשה ובביקורה את המנוחה בביתה נוכחה "...לראות מחזה מזוויע. הדירה הייתה מלאה בצואה וג' שכבה עירומה בסלון, בתוך צרכיה. נ' אמר לי שג' נאנחה כל הלילה מכאבים, והורה לי לנקות את הצואה של ג'..." (ס' 54 לתצהיר א').

לעומת יחסו המחפיר של הנתבע, התובעת א' ובני המשפחה עשו כל שלאל ידם לתמוך במנוחה על מנת להקל עליה ולשמח אותה; א' הייתה מביאה לה את התרופות מבית המרקחת; התובעת הייתה מבשלת לה; ובעלה של התובעת היה נוהג לבקרה ומספק לה ארוחות קפואות "מעזר מציון" (ס' 40-47 לתצהיר א'). במהלך האשפוז של המנוחה ושהותה בבית החולים ובהוספיס א' והוריה סעדו את המנוחה, דאגו לבקרה על בסיס כמעט יומיומי, עמדו בקשר רציף עם הגורמים המטפלים ודאגו לה לכל צרכיה עד פטירתה (ס' 59-61 לתצהיר א'). א' נהגה לבקר את המנוחה כשהייתה מאושפזת בבית חולים כשלוש פעמים בשבוע (עמ' 37, ש' 3).

88. **הנתבע** הכחיש בתצהירו את ההתנהגות המחפירה המיוחסת לו, וטען, כי החיים שלו עם המנוחה התנהלו בזוגיות טובה "במהלך 30 שנות נישואינו, כמו כל זוג נשוי, היו לנו עליות ומורדות אבל צלחנו ועברנו אותם, וזכרתי לה חסד נעוריה עד יומה האחרון. אפילו שלא היה לנו ילדים מסיבות רפואיות, שמרנו על אהבה הדדית, אמון וכבוד ולא נפרדנו" (ס' 7-8 לתצהיר; ר' גם ס' 50 לתצהיר), אלא שלטענתו התובעת ובתה א' פעלו במהלך השנים להסית את המנוחה כנגדו (ס' 9-10, 55-59 לתצהיר הנתבע) ובמקביל פעלו כדי להשתלט עליה, עד כי באחרית ימיה הייתה המנוחה כל כולה תחת שליטתה וטיפול של התובעת ובתה א'.

עוד לטענת הנתבע, הניתוק מהמנוחה החל מהרגע שהמנוחה עברה לביתה של התובעת, שאז לא יכול היה לבקר אותה בגלל הסכסוך שהיה לו עם א', כשאף אחד לא טרח להודיע לו שהמנוחה עברה יום המחרת לאשפוז בבית חולים, ולמעשה הוא מודר לחלוטין (ס' 22-35 לתצהיר הנתבע). גם בחקירתו הנגדית שב וטען הנתבע, כי "לא יכולתי לבקר אותה. הם גנבו לי אותה. לא הלכתי לא ללוויה ולא לבקר... לא ראיתי אותה בכלל בחודשיים האחרונים... גנבו לי אותה. אמרתי לך למה אני לא שם. בגלל זה..." (עמ' 9, ש' 5-14); "אחרי שיצאה מהבית לא יכולתי לראות אותה. גנבו אותה. לא יכולתי ללכת. לאן אלך? לא'- היא גנבה לי אותה... א' לקחה אותה. איך אני יכול ללכת?" (עמ' 11, ש' 23-26).

89. איני נותנת אמון בגרסת הנתבע, אשר נסתרה הן בחקירתו הנגדית והן בעדויות אחרות שנשמעו בפניי.

באשר לזוגיות טרם מחלתה של המנוחה- הנתבע הודה שלעיתים היה מקלל את המנוחה, אלא שלדבריו זה היה לעיתים רחוקות (עמ' 9, ש' 16-17) ולפעמים אף היה מסלק אותה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

מהבית אך היא הייתה נשאת (שם, ש' 18-20); עוד סיפר הנתבע כי 6 שנים לפני פטירתה הגישה המנוחה תלונה נגדו במשטרת ישראל בטענה כי ניסה להרעילה ואף הוצא נגדו צו הרחקה (ס' 55-57 לתצהיר הנתבע; ס' 31-32 לתצהיר א'); מבלי לתת דעתי לאמיתות התלונה, אשר נסגרה ללא הגשת כתב אישום, יש בעצם הגשתה כדי להעיד על תמונת המצב העגומה ומערכת היחסים העכורה בין המנוחה לבין הנתבע.

באשר לסיוע בטיפול במנוחה - הנתבע אישר כי לא סייע בטיפול במנוחה, וא' הייתה עושה הכל בשבילה (עמ' 12, ש' 23-30); "...אני לא הולך לרווחה, זו לא העבודה שלי. א' הייתה מטפלת בכל העולם. זה מה שהיא עשתה, ללכת לדנאל, מחליפה מטפלות, כל פעם באה מטפלת אחרת..." (שם, ש' 32-33); "ש. אתה הלכת לעו"ס, לחברת סיעוד, הבאת עזרה לאשתך? ת. לא הלכתי. אני לא יודע לעשות את זה. למה יש לנו את א'?" ש. הבאת מבשלת, מנקה, מישוהו שיעזור לה? ת. לא. אני אומר לך – את לא שומעת אותי. ש. הלכת איתה לבדיקות בבתי חולים? ת. א' הייתה הולכת. היא הייתה בקטע הזה. ש. אז מה אתה עשית בשביל ג'? ת. הייתי עוזר לה בבית. ש. תרופות קנית לה? ת. הייתה הולכת לבד. כשהייתה חולה א' הייתה עוזרת לה. פה א' נכנסה לתמונה. ש. לקחת אותה לטיפול שניניים? ת. א' לקחה אותה. א' התחילה להתקרב אליה. היו לה תכניות" (עמ' 13, ש' 3-14).

באשר לניתוק הקשר עם המנוחה - טענת הנתבע כאילו מודר במכוון מהמנוחה או שלא ידע שהמנוחה שוהה בהוספיס אינה מתקבלת על הדעת.

התובעת העידה, כי "על בית החולים הוא ידע. הייתי בבית החולים והלכתי להביא לה גופיות, בכיתי ואמרתי לו שהיא מאושפזת וחולה במחלה קשה. הוא לא הוציא הגה מהפה" (עמ' 33, ש' 6-8).

הגב' ע.ש, עו"ס ההוספיס, העידה, כי יצרה קשר עם הנתבע ביום 13.9.2016 בניסיון לשכנע אותו לבוא לבקר את המנוחה (עמ' 30, ש' 1-3; עמ' 37, ש' 29). הנתבע הגיב לפנייתה זו באגרסיביות וצעק "אל תתקשרי אלי, אני לא אבוא. אני לא רוצה לשמוע על האישה הזו, לא אתן לה כלום, לא אעזור לה". בעיני זו אגרסיביות. כשאדם טורק טלפון זו גם אגרסיביות. זו לא התנהגות נורמטיבית לעו"ס שמתקשרת ומבקשת שיבוא" (עמ' 34, ש' 27-30). כשנשאל הנתבע מדוע הגיב באגרסיביות, השיב בהתחמקות "מאיפה אני יודע שזו היא ולא מישהי אחרת? ... לא. אני לא יודע עם מי אני מדבר" (עמ' 11, ש' 29-34).

טענת הנתבע כאילו תומרן על ידי התובעת כדי שלא יגיע לביקורים בהוספיס אינה מתקבלת על הדעת. המדובר במסגרת ציבורית, אשר מקדמת בברכה מבקרים ואין לתובעת יכולת למנוע ביקורים של מאן דהוא או לתמרן בעניין זה. כפי שאף היטיבה להבהיר ד"ר בן אור בעדותה: "תל השומר זה מקום שנכנסים אליו ולא מתמרנים ואין שם שומר שיוציא אותך, אז קשה לי עם האמירה שלך, אני חושבת שזה לא מתאים כ"כ, בסך הכל העו"ס אומרת דיברנו עם הבעל והוא לא מגיע" (עמ' 63, ש' 20-22); "השפעה לא הוגנת זה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

עליה ולא עליו. הוא היה יכול לקחת אוטובוס ולבוא, הוא ישראלי ולא הגיע אתמול.
הוא לא עולה חדש" (עמ' 64, ש' 6-7).

90. על היחסים בין המנוחה לנתבע, ניתן ללמוד גם מעדותן של העובדות הסוציאליות שליוו את המנוחה. אקדים ואומר, כי עדותן של העובדות הסוציאליות הן עדויות אובייקטיביות, שאין להן כל אינטרס בהליך שמתברר בפניי, והיכרותן את הצדדים הייתה בהקשר של הטיפול במנוחה בלבד והבטחת טובתה ורווחתה ועל כן, אני מוצאת לנכון ליתן משקל נכבד לעדותן זו.

91. עדות עו"ס ק' – במסגרת היותה עובדת סוציאלית ממחלקת הרווחה של עיריית תל אביב הכירה את המנוחה בינואר 2016 וליוותה אותה עד פטירתה באוקטובר 2016 (עמ' 9, ש' 9-12).

לדבריה, בשל מצבה של המנוחה היה צורך במטפלת או עובדת זרה שתסייע לה, אבל בפועל זה לא קרה בשל סירובו של הנתבע: "...בסוף לא הייתה עובדת זרה... אני מתכוונת שהיא רצתה עבר עובדת זרה והוא התלבט אם צריך. הוא לא רצה שתהיה בבית עוד מישהי והייתה מחשבה שהיא תלך לאחותה עם עובדת זרה והוא ישלם על זה... באחד הביקורים הוא אמר שלא" (עמ' 10, ש' 22-31).

עוד על פי עדותה, הנתבע ביקש להוציא את המנוחה מהבית: "ש. תתארי את הסיבות בגינן יצאה בסוף מהבית? ת. ב-25.8 היה ביקור. באתי יחד עם עו"ס נוספת וז' ירבה על כיסא לבושה בגופיה בלבד עם הצרכים עליה ועל הספה והכריות על הרצפה. אמרנו לנ' שצריך לטפל בז' והוא אמר שהיא תלך לבית חולים. ש. הוא אמר שהוא רוצה שהיא תצא? ת. כן. ש. הביע רצון שתצא מהבית לצמיתות? ת. אמר שהוא לא מעוניין להוציא כסף וסוכם שלמחרת היא תעבור באמבולנס לבית אחותה" (עמ' 13, ש' 10-17); "מעיינת. היה לנו ביקור ב-23.8 ושיחה עם נ' והוא אמר שהוא מוכן לשלם 3,000 ₪ עבור עובדת זרה. ב-25.8 הוא אמר שהיא תלך לבית חולים ושהוא לא מעוניין להוציא כסף" (עמ' 14, ש' 1-2).

92. עדות עו"ס ש.ש.ס. - עו"ס ס' העידה כי ביקרה את המנוחה בביתה פעמיים או שלוש, במהלכם לדבריה: "...שמעתי סיפורים די מצמררי שיער גם מז' וגם – כמה שאני זוכרת ירבתי עם נ', בעלה ואתו דיברתי גם – שמעתי סיפורים על מערכת יחסים קשה, על נסיונות להרעיל אחד את השני או אחד את השנייה. היא ביקשה שאחמם לה אוכל מחשש של הרעלה. בעיקר הזנחה מאוד גדולה. פגשתי אותה, בקושי הייתה לבושה. הייתה בסלון על הספה...". (עמ' 19, ש' 8-25); וכי על פי התרשמותה "זה היה מקרה חריג. אני מאמצת את זה. בהחלט חריג. כזו הזנחה, אני כמעט לא רוצה לומר התעללות כי אין לי קריטריונים לומר מתי זהו התעללות ומתי לא אבל זה היה מחריד. משם לא יכולתי לישון בלילה. זה הלך איתי הביתה" (עמ' 20, ש' 1-3).

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

עוד לדברי עו"ס ס', הנתבע ביקש להוציא את המנוחה מהבית: "כן. היה משהו כזה. הוא רצה שאוציא את ז' בשיחה אתו. אמר שקשה לו, שהוא לא יכול לטפל בה. הטינה שהייתה שם- הייתה טינה מאוד קשה ביניהם. היא דיברה שהוא ניסה להרעיל אותה עם נפט והיא לא הסכימה לאכול שום דבר ממה שהוא הכין. הוא גם חשש ממנה שמשהו. היו ביניהם יחסים מרירים ועוינים. אלו מילים רכות לעומת מה שאני זוכרת. הוא לא היה בבית רוב היום" (עמ' 20, ש' 17-21).

באשר ליחסים בין המנוחה לתובעת, העידה עו"ס ס', כי "יש לה אחות שהכינה אוכל. אני יודעת מז', למיטב זכרוני, שאחותה הייתה מגיעה ושא' הייתה מגיעה. הדמויות היחידות ששמעתי מז' שקיימות בחייה היו אחותה וא'" (עמ' 22, ש' 28-29); "מפי ז' הדמויות היחידות שטיפלו בה היו א' וא'... הן היחידות שטיפלו בה" (עמ' 24, ש' 16, 20).

93. עדותה הנ"ל מתיישבת עם התייעוד בדוחות חברת שר"ן (ת/15), אשר החל מאפריל 2016 היו מצויים במעקב שוטף אחר המנוחה, ערכו ביקורים בביתה ותיעדו בזמן אמת את מצבה של המנוחה עד לאשפוזה, זאת כפי שיפורט להלן:

א. סיכום קליני מיום 27.6.2016 שנערך ע"י עו"ס ע.ב. – "...מבקשת עזרה מבעלה, לדבריה הוא מסרב לסייע לה. מציינת שאין ביניהם כל אינטראקציה במהלך היום. היא בודדה. האחיינית ואחותה מבקרות אותה מידי פעם. דואגות לצרכיה. האחיינית בעצמה, חולה אונקולוגית ומטופלת..."

ב. סיכום קליני מיום 15.7.2016 שנערך ע"י האח ש.ב.ש. – "...יש ברשותה מרשמים שאחייניתה אמורה להביא עבורה אך היא מאושפזת מערכת היחסים עם הבעל מאוד לא ברורים. יש צורך בהתערבות של הרווחה במקום";

ג. סיכום קליני מיום 18.7.2016 שנערך ע"י האח ש.ב.ש. – "...אין מי שיביא עבורה את התרופות מאחר ואחיינית שדואגת לה מאושפזת הבעל מאוד בעייתי לא מודע כלל למה שקורה עימה רוב היום מתעסק בהימורים במפעל הפיס כל שאלה שמופנית אליו מתעלם אני לא יודע כלום. יש לשקול התערבות הרווחה על ידי ביקור לראות מה הצרכים של המטופלת";

ד. סיכום קליני מיום 25.7.2016 שנערך ע"י האח ש.ב.ש. – "...לציין שאין מערכת תמיכה הבעל מנותק ממה שקורה אפילו מרשמים לא מסוגל להביא נמסר לה דוגמאות של פנטה שאין לה כבר זמן מאחר והאחיינית מאושפזת והיא שדואגת למרשמים..."

ה. סיכום קליני מיום 31.7.2016 שנערך ע"י ד"ר ט.פ.ג. – "...מתגוררת עם בעלה שאינו מהווה מקור תמיכה ואין ביניהם כמעט אינטראקציה. ישנה בעיה סוציאלית קשה אין מי שיביא לה תרופות, הבל לא מתייחס לצרכיה, האחיינית שדואגת לה מאושפזת בעצמה..."

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ו. סיכום קליני מיום 4.8.2016 שנערך ע"י האח ש.ב.ש – "...רמת תפקוד ירודה אך באילוף מבצעת פעולות של הכנת אוכל כי למעשה אם לא תכין לבד לא יהיה מי שיכין הבעל מנותק ולא מתפקד כלל רוב היום מחוץ לבית עוסק בהימורי פיס....";

ז. סיכום קליני מיום 16.8.2016 שנערך ע"י העו"ס ש.ש – "...מאמינה שחיוני לז' לצאת מביתה ולעבור לבית אחותה או להוספיס, כי היא חיה בתנאים וסביבה פוגענית. ז' חלשה, משוחחת בלחש, בטן נפוחה, ותלויה בבעלה בכל מה שקשור לניידות. אין לה אוכל חס... וז' לא מוכנה שבעלה או המטפלות יבשלו לה. רק אחותה.... היא ובעלה עושים אחד לשני את המוות. היא דוחה בעקשנות כל מגע שלו עם האוכל עד כדי כך שבקשה אותי לחמם את המרק שאחותה הביאה. האחינית סיפרה בשיחה טלפונית, כי לפני מספר שנים ניסה להרעיל אותה. נ' שבעצמו סובל מתחלואים שונים... סיפר שיש לו כעס גדול אליה, כבר שנים, לחץ עלי שאשכנע אותה לצאת מהבית, ושהוא לא מוכן לעשות בשבילה כלום. רק לקחת אותה גם באמצע הלילה בית לשירותים (ז' ציינה את עזרתו מספר פעמים). הוא גם לא מוכן שתיכנס מטפלת צמודה, או אורחים ש"מיישבים". מסרב לגעת בפנסייה הגבוהה שמקבל מחברת XXX, והיא זו שמונעת מז' לקבל את מלוא להגדיל את הסעד מביטוח לאומי....";

ח. סיכום קליני מיום 22.8.2016 שנערך ע"י האח ש.ב.ש – "...המטופלת אינה יכולה לשהות מאחר ואין גורם מטפל הבעל מנותק מהמציאות ללא יכולת מתן עזרה האחינית רוצה לקחתה הביתה לחולון אך המטופלת משום מה מסרבת יש בעיות משפטיות עם הבעל הוכנסה עו"ס של שר"ן לתמונה ועירבנו את גורמי הרווחה בתל אביב על מנת למצוא מקום חליפי מאחר והמטופלת לא מסוגלת לדאוג כלל לצרכיה. כאשר הפתרון הטוב כרגע הוא לקחתה לבית אחותה";

ט. סיכום קליני מיום 22.8.2016 שנערך ע"י העו"ס ש.ש – "ג' לא מסכימה שאכנס לדירה. א', האחינית, פגשה אותי בכניסה וסיפרה כי סיימה לרוחץ את ג' אותה מצאה עירומה בתוך צרכיה, שרועה על הספה. ג' הסכימה לעבור לאחות. האחות דורשת מנ' הבעל, לשלם עבור עזרה 24 שעות. הוא מסרב. אחרי ששוחחנו ארוכות, א' פנתה במייל לעו"ס לשכת רווחה שמכירה את המשפחה, כתב אותי, ועדכנה... עו"ס הרווחה תיכנס לבית של ז' לבחון אפשרות לחייב את נ' להעביר כסף או להגיש תביעה על הזנחה של חסרת ישע....";

י. סיכום קליני מיום 25.8.2016 שנערך ע"י האח ש.ב.ש – "מטופלת בהזנחה רצינית ללא יכולת תפקוד מטופלת אינה מסוגלת להישאר בבית הבעל לא מסוגל לטפל בכלל דווח לגורמים סוציאליים על מנת לסייע בהעברתה למקום טיפולי מתאים עושה את צרכיה בכל הבית הבעל לא מוכן להחליף לה טיטולים לדבריו לא מסוגל נפשית. אמורה להיות פגישה עם גורמי רווחה של העירייה על מנת למצוא פתרון חלופי עבורה";

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

1
2 יא. סיכום קליני מיום 31.8.2016 שנערך ע"י ד"ר פ.ג. – "...מתגוררת עם בעלה שאינו
3 מהווה מקור תמיכה... החודש: בשילוב עם הרווחה ולאחר שהבעל הבין מהרווחה
4 שאם לא ישתף פעולה יואשם בהזנחת אשתו, סוכם כי תעבור לגור בבית אחותה
5 בחולון והבעל ישלם את עלות הטיפול בה..."

6
7 94. עדות עו"ס ש' – אשר ליוותה את המנוחה מעת קבלתה להוספיס ועד פטירתה, קיימה עימה
8 שיחות ואף דאגה להוציא לפועל את רצונה לכתוב צוואה, העידה כדלקמן:
9

10 **ש". תתארי את ההיכרות שלך אתה ?**

11 ת. ז' הייתה אישה מאוד מסכנה. מאוד סובלת. המפגשים עצובים תמיד אבל המפגש
12 אתה היה עצוב במיוחד לאור התמונה המשפחתית שהתגלתה בהמשך. התכנים
13 שסיפרה וששמעתי מהמשפחה וגם ממנה היו קשים מאוד. התיאורים היו של חיים
14 מאוד קשים רצופים בסבל לאורך הרבה מאוד שנים. אבל היא הייתה מאוד ברורה
15 ואמרה מה היא רוצה ומה לא רוצה ואני ניסיתי לעזור לה בבקשות שלה.

16 **ש. את אומרת ששמעת ממנה על החיים שלה ?**

17 ת. שמעתי גם ממנה וגם מהמשפחה.

18 **ש. הייתן יושבות לשיחות ?**

19 ת. היו לנו מספר שיחות. ספרה לי על הסבל שעברה עם בעלה, סיפרה לי על
20 התעללויות כאלה ואחרות שהיא חוותה ממנו.

21 **ש. תוכלי לתת דוגמאות ?**

22 ת. ז' לא הייתה דברנית גדולה אבל מה שאמרה אמרה לפעמים מסתכלים על איכות
23 המילים ועל מה שהיא לא רצתה לדבר עליו. היה ניכר פעמים רבות שזה מאוד כואב
24 לה לדבר על מה שעברה. לכן לא לחצתי עליה אבל היה ניכר שעברה הרבה מאוד
25 סבל. האינפורמציה הזו התחזקה אלי כשניסיתי לדבר עם בעלה. זה משהו שאני בדר"כ
26 עושה במצבים כאלה כשאני רואה שמישהו לא מופיע בהוספיס. מאחר שהוא לא
27 הופיע הרשיתי לעצמי להתקשר אליו ולראות אולי אפשר בסיטואציה הזו לעשות בכל
28 זאת לפעמים זה מצליח, לפעמים לא, לעשות תהליך של הבנה, פיוס ופרידה בין בני
29 זוג ובני משפחה. יש סיפורים משפחתיים ויש ניתוקים וכעסים והמטרה שלנו היא
30 בסיטואציה הזו לתת לאדם ללכת בצורה חיובית לא ממורמרת ועצובה כמו שז' הייתה.

31 **ש. תספרי על השיחה עם נ' ?**

32 ת. אחת השיחות, אני חייבת לציין שעם כל הניסיון שלי, אחת השיחות הקשות
33 שחוויתי במסגרת העבודה שלי. בדר"כ כשאני מתקשרת אני מזדהה ואומרת שאני
34 מדברת מהוספיס ואנשים יודעים בדר"כ מה זה הוספיס וגם הסברתי בשיחה והבנתי
35 שהוא יודע שז' הולכת לסיים את החיים שלה. בדר"כ אנשים מגלים הרבה אמפתיה
36 וגם אנשים הכעוסים אומרים – "אוקי, אבוא, אעזור" או משהו כזה. הוא היה מאוד
37 אגרסיבי בשיחה. הוא לא מכיר אותי בכלל, פניתי אליו בצורה מאוד מכובדת
38 ומנומסת, היא אמר לי שהוא לא יבוא, ושהוא לא יעזור, שהוא לא רוצה בכלל לדבר
39 ובאיזשהו שלב הוא פשוט טרק את הטלפון.

40 **ש. את מי ראית בהוספיס מבחינת משפחה ?**

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

1 ת. כל הזמן ראית את א' ואת בעלה ואת א'. פעם אחת ראיתי את אחות של א' אני
2 חושבת. רוב הזמן היו אהובה וא'.
3 ש. הבעל כמו שאמרנו לא היה ?
4 ת.לא הגיע. היא הייתה כמעט חודש אצלנו" (עמ' 29, ש' 19-34 ; עמ' 30, ש' 1-16).

5
6 95. באשר ליחסים בין התובעת לבין המנוחה, העידה עו"ס ע.ש: "...מההתרשמות שלי
7 מההתנהגות של א' וא', הן עשו כל דבר בשביל הרווחה והרגשה הטובה של ז'...
8 הכרתי את א' וא' כמעט חודש ימים וראיתי את המסירות שלהן לז' בכל התחומים-
9 קניות- קנו לה דברים, להיות איתה, להיענות לבקשותיה, זו מסירות בעיניי" (עמ' 42,
10 ש' 25-31).

11
12 96. עדותה הנ"ל מתיישבת עם התרשומת שנערכה על ידה בזמן אמת, ביום 13.9.2016 בשעה
13 16:10 – "שיחה עם א' האחיינית, חולה אונקולוגית בעצמה ועם אהובה אחותה של
14 ג'. מספרים על חיי נישואין קשים בעל מתעלל מזניח ולא נותן כסף. רוצים לאפשר
15 לג' מטפלת פרטית ואין כסף. שוחחתי עם נ.ח הבעל. הוא הגיב באגרסיביות רבה
16 במיוחד כלפי כל ניסיון שלי לרתום אותו לעזרתה של ג'. בשלב מסוים סגר את השיחה.
17 אמר שלא יבוא לבקר לא ידבר ובטח לא מוכן לעזור כספית" (ת/19).

18
19 97. מהעדויות הנ"ל עולה תמונה ברורה של מערכת יחסים עכורה וקשה בין המנוחה לבין
20 הנתבע; הנתבע הזניח את המנוחה; סירב לממן את הוצאותיה; לא סעד את המנוחה
21 והתנער ממנה לחלוטין; ביקש שתוצא מהבית וסירב לממן עבורה עובד זר; בערוב ימיה
22 ניתק הנתבע קשר עם המנוחה, לא ביקר אותה במשך כחודשיים ואף לא טרח להגיע
23 ללווייתה.

24
25 98. לנוכח האמור לעיל, נראה שהייתה למנוחה סיבה להדיר את הנתבע מהירושה, בכוונה
26 תחילה ומתוך בחירה חופשית וידיעה ברורה. לעומת זאת, הוכח כי בין המנוחה לתובעת
27 ובני משפחתה הייתה קיימת קרבה רגשית ומערכת יחסים חמה, הדוקה ואוהבת; הם תמכו
28 במנוחה והיו לצידה בשעותיה הקשות. לנוכח האמור לעיל, נראה שהייתה למנוחה סיבה
29 לצוות את כל רכושה לתובעת, זאת מתוך הכרת תודה כלפיה וכלפי בני משפחתה.

30
31 99. ניתן להצביע על פסקי דין רבים בהם הכיר בית המשפט בהכרת תודה של מצווים ואישר
32 את צוואתם; תוך שנקבע, כי אין במערכת יחסי גומלין, שבה סייע "המשפיע" למצווה ותמך
33 בו בשעותיו הקשות, ויש יסוד לקבוע כי המצווה אכן חש רגשי הכרת תודה ורצון כן לגמול
34 למיטיבו, כדי להצביע על השפעה בלתי הוגנת [פרשת בנדל בעמ' 106; פרשת שטיינר בעמ'
35 347; ע"א 196/85 רוזנפלד נ' סלנט, פ"ד (4) 550; ע"א 5640/92 אלוני נ' באומן,
36 פ"ד (5) 373 (1996); ע"א 2014/95 פרל נ' בס, פ"ד (5) 302 (1996); ע"א 1099/90
37 שרוני ואח' נ' שרוני, פ"ד (4) 785, 794 (1993)]. "במקרים רבים יש בחומר הראיות
38 תימוכין לסברה שהצוואה משקפת רגשות חיבה וקרבה או הכרת תודה שרחש המוריש
39 לאדם מסוים, בשל העזרה שהגיש לו זה בחייו או בשל הקרבה ששרדה ביניהם, וזו
40 הסיבה לכך שהוריש לאותו אדם, ולו בלבד, את כל רכושו עלי אדמות (ראה, למשל,

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ע"א 851/79, 160/80 הנ"ל, בעמ' 106). קרבה או עזרה כאלה אינן פסולות, ואף שיש בהן כדי להשפיע על תוכנה של הצוואה, אין בהן משום 'השפעה בלתי הוגנת', שהרי לא כל השפעה אפשרית היא פסולה, לא ראויה ובלתי הוגנת".

שאלת הגיונה של הצוואה ומבחן הנישול:

100. לעניין הגיונה של צוואה, מפנה כב' השופט מצא בהלכת מרום למבחן הגיונה של הצוואה, לפיו בכדי לקבוע האם הצוואה משקפת את רצונו האמיתי של המצווה, יש לבחון האם הצוואה סבירה על פי הבנת השופט את הגיונו של המצווה "מן הראיות הבאות לפני בית-המשפט, במסגרת הדיון בתוקפה של הצוואה, קרוב שתצטייר בפניו תמונת חייו של המצווה עובר לכתיבת הצוואה, קשריו החברתיים, ערכיו והעדפותיו; ויעלה בידו לבדוק אם הצוואה, מנקודת מבטו המשוערת של המצווה, נראית לכאורה הגיונית. תשובה חיובית לשאלה זו תחזק את ההערכה כי הצוואה משקפת את רצון המצווה... מנגד, כאשר תוכן הצוואה נראה בלתי סביר, יש מקום לבדוק היטב את כשרות הצוואה..." (שם, בעמ' 844).

101. בענייננו- טוען הנתבע, כי גם אם למנוחה הייתה סיבה להדירו מהירושה, עדיין אין הצוואה נראית סבירה, שהרי לדידו לא יעלה על הדעת שהמנוחה תנשל את אחיה ואחיותיה מהצוואה ותצווה את כל רכושה לאחות אחת, התובעת. איני מקבלת טענה זו.

102. ראשית, בפני בית המשפט לא עמדה גרסת יתר בני משפחתה של המנוחה באשר לתובענה, הרי שבית המשפט לא יכול לעמוד כלל על טיב הקשר שלהם עם המנוחה על מנת לבחון את הטענה לנישולם שלא כדין.

103. שנית, אף אחד מאחיה ואחיותיה של המנוחה או ילדיהם לא הגיש התנגדות לצוואה ואף לא העלה כל טענה כנגד תוקפה של הצוואה, זאת למרות שכולם קיבלו הודעות כדין והיו מודעים לקיומו של ההליך המתנהל בעניין עיזבון המנוחה.

מתצהיר התובעת ומהבקשה לצו ירושה שהגיש הנתבע עולה, כי למנוחה היו שמונה אחים ואחיות, מהם נפטרו ארבעת האחיות הגדולות; כך שבמועד עריכת הצוואה נותרו למנוחה ארבעה אחים ואחיות: התובעת, צ.ח. ז"ל (שבינתיים הלכה לבית עולמה); י.ע. ז"ל (שבינתיים הלך אף הוא לבית עולמו) ואח נוסף, מר י.ע. שיבדל"א.

יש לציין, כי הודעות כדין נשלחו לבני המשפחה שנותרו – בסה"כ 24 יורשים על פי דין (התובעת, האח י.ע. ו-22 אחיינים) – הן ע"י התובעת במסגרת הבקשה למינוי מנהל עיזבון זמני (ת"ע 12/16-55298) והן ע"י הנתבע במסגרת הבקשה לצו ירושה; כך שאין כל ספק שהם מודעים לקיומו של הליך זה.

צודקת התובעת בטענה, כי העובדה שאף אחד מבני המשפחה הנ"ל לא התנגד לצוואת המנוחה מצביעה על כך שאין בפניהם כל טרוניה על כך שהתובעת היא היורשת היחידה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

בצוואה והם מכירים בעובדה שהתובעת ובני משפחתה היו בקשר הקרוב ביותר עם המנוחה ועל כן הם מכבדים את צוואתה האחרונה.

104. **שלישית**, כאמור לעיל הוכח שמערכת היחסים בין התובעת לבין המנוחה הייתה חמה וקרובה במיוחד, היא ובני משפחתה היו אלה שטיפלו וסייעו למנוחה "בתקופה שג' חלתה, היינו עמוד תווך בשבילה. לא היה מי שיטפל בה. היא חלתה במחלה קשה" (עמ' 19, ש' 11-12), ועל כן העדיפה את התובעת על פני יתר בני המשפחה "כי אנחנו- אני, בתי ובעלי- עזרנו וטיפלנו בה כי היא הייתה מוזנחת" (שם, ש' 16), בעוד "היחסים בין ג' לבין אחיי י' ז"ל נחלשו בגלל ויכוחים וכעסים, ועם אחי י' היחסים של ג' התרופפו עם השנים, והם לא שמרו על קשר. ג' הייתה בקשר חזק וחס עם צ' ומשפחתה, ואיתי ועם משפחתי" (ס' 9 לתצהיר התובעת).

105. ההסבר שסיפקה התובעת לנישול יתר האחים מתקבל על הדעת בנסיבות הקיימות ואף מתיישב עם יתר העדויות שנשמעו בפניי, כמפורט להלן:

א. **א'** העידה, כי המנוחה בחרה להוריש לאמה התובעת ולא ליתר האחים, כי "קודם כל, נכון שהיא אהבה את האחים אבל הקשר התרופף בגלל כעסים מסוימים. מדובר ב-2 אחים- 4 אחים נפטרו. 2 הבנים, הקשר אתם התרופף בגלל כעסים. מי שהייתה אתה בקשר זו האחות צ' והאחיינית שאנו בקשר אתן עד היום... אמרה שהיא רוצה לתת למי שדאג לה ולדאוג לרווחת אמי... שמעתי. את זה מז'" (עמ' 51, ש' 6-13). עוד העידה, כי המנוחה אף התנצלה בפניה על כך שלא הורשה לה דבר מהטעם שהיא רצתה לדאוג לאנשים מבוגרים (עמ' 51, ש' 15, 23-24).

ב. **עו"ד חגאג** נשאל לעניין זה בחקירתו הנגדית: "ש. היא אמרה לך שהיא רוצה לתת הכל לאחות אחת, לא שאלת למה? ת. שאלתי, היא אמרה לי שהיא זו שטיפלה בה והיא זו שדואגת לה והיא זו שמבקרת אותה בהוספיס לעומת בעלה שלא הגיע לבקר בהוספיס אפילו פעם אחת. ש. למה שאלת אותה למה היא לא נותנת לאחים ולאחיות שלה? ת. כן. ש. אז ענית שיש אחות שמטפלת? ת. עניתי שא' זו שטיפלה בה" (עמ' 48, ש' 8-16). בהמשך, נשאל שוב באשר לנישול יתר אחיה ואחיותיה של המנוחה וכך העיד: "... אני יודע שז' ציוותה את כל רכושה לאחותה א' ואני יודע שמי שמצווה את כל רכושו לאדם אחד יש לזה סיבות מסוימות. אנו קובעים עובדות ומסיקים מהם מסקנות ואני מאמין ויודע שז' אהבה את א' כנראה קצת יותר מאשר את כולם" (עמ' 51, ש' 20-23).

ג. **ד"ר בן אור** נשאלה אף היא לעניין העדפת התובעת על פני יתר האחים והאחיות של המנוחה, וכך השיבה: "אבל היא אמרה שמי שטיפל בה זאת האחות המסוימת הזאת והבת שלה ולא לשאר. ואין לה משהו נגד אף אחד. היא רצתה לתת למי שעזר לה" (עמ' 61, ש' 16-17).

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ד. עו"ס ע.ש העידה לעניין זה: "אני חושבת שהיא סיפרה לי את זה. בדר"כ מספרים לי או שאני שואלת. עצם העובדה שאם חודש ימים בהוספיס ומתוך 7 אחים ואחיות מגיעה רק אחות את, זו עובדה שמספרת בעד עצמה" (עמ' 34, ש' 5-7).

106. לאור העדויות הנ"ל ובהעדר כל ראיה המצביעה על השפעה בלתי הוגנת, אני מקבלת את ההסבר שסיפקה התובעת לנישול יתר האחים. שוכנעתי כי הצוואה עולה בקנה אחד עם מערכת היחסים המשפחתית של המנוחה.

107. **לבסוף**, התפיסה המשפטית העומדת ביסוד דיני הירושה מכירה בזכותו לצוות על רכושו כרצונו, ולפיה אין להתערב ולפסול את הצוואה רק משום רצונו האמיתי של המצווה גם אם אינו נראה סביר בעיני בית המשפט [ע"א 2014/95 פרל נ' בס, פ"ד מט(5) 302 (1996); ע"א 6198/95 יעקב נ' בראשי, פ"ד נב(2) 603 (1998)]. "הצוואה הינה מצוותו האחרונה של המת וההנחה הגלומה בה הינה כי היא מבטאת את רצונו האמיתי והמלא לאשר ייעשה בנכסיו לאחר מותו. הצוואה משקפת אפוא את האוטונומיה שלו כפרט ואת זכותו החוקתית בקניינו (ע"א 724/87 כלפה (גולד) נ' גולד [20], בעמ' 28-29). כיבוד רצונו של המת להורות מה ייעשה ברכושו הינה חלק מכבוד האדם שלו (ברק בספרו הנ"ל, פרשנות הצוואה [49], בעמ' 59, 146). לא בכדי נאמר: "רצונו של אדם הוא כבודו" וכן "מצווה לקיים דברי המת" (כתובות, ע, א [ב]; גיטין יד, ב [א]). תפיסה זו מצאה ביטוייה פעם אחר פעם בפסיקתו של בית משפט זה". [נד"נ 7818/00 אהרן נ' אהרונים, פ"ד נט(6) 653 (2005)].

108. לאור כל האמור לעיל, לא מצאתי כי עלה בידי הנתבע להרים את הנטל המוטל עליו להוכיח כי הצוואה, שהינה תקינה ושלמה על פניה, נערכה מתוך השפעה בלתי הוגנת.

109. לפיכך, אני דוחה את טענת הנתבע בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

הטענה בדבר מעורבות בעריכת צוואה

110. בענייננו, יש לבחון את נסיבות עריכת הצוואה ושאלת מעורבות התובעת בעריכתה הן במסגרת מבחן המשנה לבחינת קיומה של השפעה בלתי הוגנת והן כעילה העומדת בפני עצמה.

111. סעיף 35 לחוק הירושה קובע:

"הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל-פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה – בטלה".

112. ביסוד הוראת סעיף 35 לחוק הירושה מונחת חזקה חלוטה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת [ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה, פ"ד נה (3) 837 (2001)]. הסעיף קובע שלוש

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

חלופות שבהתקיים אחת מהן יש להביא לבטלות הוראה הקיימת בצוואה לטובת הזוכה, זאת גם אם יוכיח שלא התקיימה השפעה בלתי הוגנת על המצווה, ואלו הן: הוראת הצוואה מזכה מי שערך אותה; הוראת צוואה מזכה מי שהיה עד לעשייתה; הוראת הצוואה מזכה את מי שלקח באופן אחר חלק בעריכתה.

113. בפסיקה נמצאה אבחנה בפרשנות אשר ניתנה לחלופות השונות הנ"ל. בעוד שהביטוי "מי שערך את הצוואה" פורש באופן דווקני ומצמצם כמתייחס לתהליך העריכה הלשונית של המסמך ויצירתה תוך שנקבע כי פעולות הזוכה, ככל שהיו קודם לעריכת הצוואה או לאחר עריכת הצוואה, לא יפלו בגדרו [ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו, פ"ד נד(1) 19 (2000)], הרי שהביטוי "לקח חלק באופן אחר בעריכתה" פורש באופן רחב והחילו גם על השלבים שקדמו לתחילת הליך ניסוח המסמך. כך, נקבע, כי גם מי שנטל חלק בהכנה ובתכנון של הצוואה יכול וייחשב כמי שנטל חלק באופן אחר בעריכתה [פגמים בצוואות, עמ' 354-355].

114. עוד נקבע בפסיקה, כי הביטוי "לקח חלק באופן אחר בעריכתה" של הצוואה הינו ביטוי גמיש ומתמלא תוכן על פי נסיבות המקרה והמבחן – אם פלוני לקח חלק בעריכת הצוואה אם לאו – הוא, בסופו של דבר, מבחן השכל הישר [פרשת בנדל הנ"ל]. השאלה האם הזוכה נטל חלק בעריכת הצוואה, תיבחן לפי מידת המעורבות וחומרתה. ככל שהמעורבות והפעילות של הנהנה כבדה יותר, גסה יותר, עמוקה יותר – תיפסל הצוואה. הצטברותם של אירועים וזיקות שכל אחד מהם כשלעצמו אין בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, עשויה ליצור את אותה מעורבות בעריכת הצוואה שיש בה כדי לפסלה [ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב, פ"ד נט(3) 1 (2004)].

115. לטענת הנתבע, התובעת ובתה א' לקחו חלק בעריכת הצוואה, כאשר היו נוכחים בכל השלבים הקודמים להזמנת הצוואה, לקחו בה חלק פעיל, שוחחו עם עוה"ד שערך את הצוואה, שילמו לו ולפסיכיאטרית שהוזמנה על ידם.

116. איני מקבלת את טענת הנתבע, ואנמק.

א. היוזמה לעריכת הצוואה הייתה של המנוחה; המנוחה פנתה בעצמה לעו"ס ע.ש וביקשה לערוך צוואה (ש' עמ' 30, ש' 24-25; עמ' 31, ש' 13-14; עמ' 39, ש' 14-15); בשיחה זו לא נכחו התובעת או בתה א' (א', עמ' 49, ש' 16-17).

ב. עו"ס ע.ש יצרה את הקשר הראשוני עם עו"ד חגאג וביקשה שיגיע להוספים להיפגש עם המנוחה (ס' 2 לתצהיר עו"ד חגאג; עמ' 40, ש' 2-3); לדבריה, "אז אני חושבת שפניתי לא' ואמרתי לה שז' רוצה לכתוב צוואה ואם הם מכירים עו"ד של המשפחה. היא אמרה שלא- שאלה אם אני יכולה לעזור להם בזה וגם ז' אמרה שהיא לא מכירה עו"ד. פניתי לרז חג'ג' שעשה כמה צוואות- לא הרבה- בהוספים והוא הגיע" (עמ' 30, ש' 32-33; עמ' 31, ש' 1-2); "הוא עשה צוואות בהוספים. הוא בחור טוב שאוהב להתנדב. עשה לנו עבודות ייעוץ בהתנדבות בהוספים. יש לו מוכנות לנתינה והוא

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

1 יוצא מן הכלל בטוב הלב שלו. הוא הבין עניין שצריך לבוא מהר" (עמ' 40, ש' 7-
2 (5).

3
4 ג. לא הייתה קיימת היכרות מוקדמת בין עו"ד חגאג לתובעת או למי מטעמה (עמ' 47, ש'
5 (17).

6
7 ד. הפגישה בין המנוחה לבין עו"ד חגאג תואמה באמצעות בתה של התובעת, א' (ס' 4
8 לתצהיר חגאג); "א.ש. עו"ס יצרה אתו קשר ואמרה לו שאתקשר אליו... שיש עו"ד
9 שהיא מכירה אותו, יש לה כרטיס ביקור, שיצרה אתו קשר. א.ש. ביקשה ממני
10 שאעזור לה ליצור אתו קשר" (א', עמ' 47, ש' 17-21).

11
12 ה. ביום 14.9.2016 נפגש עו"ד חגאג עם המנוחה בחדרה בהוספיס, ללא שהיה נוכח איש
13 זולתם (ס' 5 לתצהיר עו"ד חגאג).

14
15 במהלך השיחה, סיפרה המנוחה לעו"ד חגאג על החיים הקשים שעברה בצד בעלה
16 שהתעלל בה כל שנות הנישואים (ס' 3 לתצהיר חגאג); "עוד המנוחה סיפרה לי
17 שאחותה ובתה א' סעדו אותה וטיפלו בה בתקופת מחלתה ושבעלה סילק אותה
18 מהבית ולא הגיע לבקר אותה אפילו לא פעם אחת בזמן שהותה בהוספיס. המנוחה
19 הורתה במפורש שהיא אינה מעוניינת שבעלה ירש חלק כשלהו מעיזבוניה" (ס' 6
20 לתצהיר עו"ד חגאג).

21
22 בעדותו סיפר עו"ד חגאג, כי "...אני פגשתי את האישה הזאת והסתכלתי לה בעיניים
23 ואני שמעתי מה היא רוצה ומה היו הרצונות שלה כשהיא מאושפזת בהוספיס
24 ויודעת שימיה ספורים וזה היה הרצון המלא שלה" (עמ' 48, ש' 22-24).

25
26 עוד העיד, כי שמע מפי המנוחה שהנתבע סילק אותה מביתה "זה מה שהיא סיפרה
27 לי... והיא בכתה והיה לה קשה לפתוח את הנושא הזה, ישבתי איתה ארוכות
28 באותו יום עד שהגענו בסוף לסעיף שאתה מדבר עליו שהוא לא בתצהיר אלא
29 בצוואה... ניסיתי לשאול אותה והיה לה קשה מאוד לענות על השאלות האלה...
30 זו היתה שיחה של שעה... ישבתי איתה, שמעתי את רצונותיה יצאתי מההוספיס
31 והלכתי וכתבתי צוואה ולמחרת היום הצוואה כבר נחתמה... כתבתי בצוואה את
32 מה שהיא ביקשה ממני. אני מפנה אותך לסעיף 5 לתצהיר. משפט שני בסיפא
33 "סיפרה לי שעברה חיים קשים לצד בעלה..." ואני אומר לך שזה מה שז' סיפרה
34 ליי" (עמ' 49, ש' 1-34).

35
36 עו"ד חגאג שב הבהיר והדגיש, כי "...אני שוחחתי עם המנוחה יום לפני עריכת
37 הצוואה, שוחחתי איתה ארוכות והקשיתי עליה ושאלתי שאלות לא פשוטות.
38 התרשמתי שהרצון שלה הוא רצון מוחלט וגמור. התרשמתי שאין השפעה בלתי
39 הוגנת. והתרשמתי שזה מה שהיא רוצה לעשות עם עזבוניה, להעביר אותו לאחותה
40 וכך ערכתי את הצוואה בהתאם" (עמ' 52, ש' 1-4).

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ו. לאחר הפגישה הנ"ל, ביקש עו"ד חגאג מא' שתאשר גורם רפואי על מנת שייתן חוות דעת רפואית ביום כתיבת הצוואה (ס' 9 לתצהיר חגאג; עמ' 5, ש' 4-5).

ז. עו"ס ע.ש הפנתה את א' לפסיכיאטרית ד"ר בן אור "...היא הופיעה אצלנו בהוספס בעוד פעמים. הפניתי את המשפחה אליה – אמרתי – הנה מס' הטל' של פסיכיאטרית, אמרתי להם- תתקשרו ותקבעו וזה הכול" (עמ' 31, ש' 24-25); "אני נתתי להם את הכרטיס שלה. אמרתי- יש פסיכיאטרית שמגיעה במקרי דחיפות כאלה ותזמינו אותה" (ש', עמ' 41, ש' 21-23).

ח. א' יצרה קשר עם הפסיכיאטרית ותיאמה עימה את מועד הגעתה (ראו ס' 66 לתצהיר).

ט. ביום 15.9.2016 נפגשה ד"ר בן אור עם המנוחה, שוחחה עימה והתרשמה מכשירותה (ר' ס' 50 לעיל).

י. מייד לאחר מכן, נפגש עו"ד חגאג עם המנוחה בחדרה בהוספס; "גם בפגישה זו הייתי לבד עם המנוחה, ללא נוכחות של אנשים אחרים" (ס' 13 לתצהיר חגאג); עו"ד חגאג הציג למנוחה את טיוטת הצוואה והסביר לה את תוכנה (ס' 12 לתצהיר חגאג) ווידא כי זהו רצונה החופשי.

יא. לא הייתה היכרות מוקדמת עם עדי הקיום; "עדים שהם בני משפחה של חולים שהיו מאושפדים בהוספס. אני לא מכיר אותם" (חגאג, עמ' 52, ש' 15), לא של התובעת (התובעת, עמ' 26, ש' 13-14).

יב. הצוואה הוקראה למנוחה טרם חתימה במעמד עדי הקיום; מעמד ההקראה תועד באופן חלקי בסרטון שצולם באמצעות מכשיר הסלולר של עו"ד חגאג; הסרט נקטע מאחר ושטח האחסון במכשיר היה מלא (ס' 21-18 לתצהיר חגאג; ת/2).

יג. התובעת או מי מטעמה לא נכחו בעת חתימת הצוואה.

יד. תשלום שכ"ט עו"ד חגאג והפסיכיאטרית בוצע על ידי א' (עמ' 26, ש' 21-30; עמ' 48, ש' 20-22); "ז' אמרה לנו שבגלל שהכסף שלה הייתה אצל אמא שלי, צריך לשלם לוי" (א', עמ' 47, ש' 34); "...עוד לפני שג' אושפזה אמי נתנה לי סכום של 20 ומשהו אלף ₪ שאשתמש בכל הוצאה של ז'" (עמ' 48, ש' 8-9); "ג' אמרה לנו שאנו צריכים לשלם לעו"ד וגם אחר כך זה היה לפסיכיאטרית והיא אמרה שנכין גם לה שיק" (עמ' 49, ש' 3-4); "ז' אמרה לנו – אחרי שהייתה פגישה עם עו"ד, היא אמרה לנו שיש לשלם לו שכ"ט כי הכסף שלה אצל אמיי" (שם, ש' 9-10).

117. מהאמור לעיל עולה כי מרבית הפעולות, ולכל הפחות אותן פעולות מהותיות, נעשו ישירות אל מול המנוחה, כאשר מעורבתן של התובעת ובתה א' בעריכת הצוואה הסתכמה

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 17-04-51430 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 17-04-51434 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

בתיאום פגישה בין המנוחה לבין עו"ד חגאג; בתיאום בדיקה עם הפסיכיאטרית; ובתשלום שכרם של עו"ד חגאג והפסיכיאטרית על פי בקשת המנוחה. האם יש בפעולות הנ"ל כדי להוות משום "נטילת חלק באופן אחר" בעריכת הצוואה? אני סבורה שהתשובה לכך שלילית.

118. בענייננו, והוא העיקר – הוכח כי עו"ד חגאג נפגש עם המנוחה בשתי הזדמנויות שונות, שוחח עימה ללא נוכחות אדם אחר, שמע מפיה מה רוצה שיעשה ברכושה לאחר פטירתה ואת הטעמים לכך. נמצא כי תפקידה של א' הצטמצם בפעילות שליחות גרידא, פעולה שהיא טבעית למדי בנסיבות העניין, שכן התובעת ובתה א' היו נאמנות על המנוחה, וטבעי שהיא תעשה בהן שימוש ליצירת קשר עם העורך דין.

119. עוד הוכח, כי התובעת או א' לא דיברו עם המנוחה על הצוואה, וזו הייתה יוזמה שלה (עמ' 30, ש' 24; עמ' 32, ש' 25); התובעת או בתה א' כלל לא דיברו עם עו"ד חגאג או הפסיכיאטרית שהגיעה ליתן חוות דעת "גם הוא וגם הפסיכיאטרית, הם לא דיברו איתנו. גם כשהפסיכיאטרית מגיעה היא בכלל לא רוצה לדבר אתי. היא ישר פונה לצוות והולכת עם הפסיכולוגית אני חושבת ועם העו"ס והם ישבו יחד. לא אתנו" (א', עמ' 50, ש' 17-19).

120. מבלי לגרוע מכל האמור והוא העיקר, בפסיקה עקבית נקבע כי עצם העובדה שנהנה הזמין את עורך הצוואה ומסר לו את תוכנה של הצוואה ואף שילם את שכר טרחתו, מה שאינו מתקיים בענייננו שכן את תוכן הצוואה מסרה המנוחה לעו"ד חגאג כאמור לעיל והיא זו ששילמה לו, באמצעות א', אין בכך כדי לקבוע כי נטל חלק פסול בעריכת צוואה [נ"א 760/86 רוזן נ' שולמן (25.9.1989); פרשת שטיינר; עמ"ש (מרכז) 60984-12-16 פלונית נ' אלמונית (29.3.2018)]; "את החשש שמצב זה מעורר ניתן להפריך רק אם הייתה למנוחה הזדמנות נאותה, במעמד החתימה על הצוואה, לעמוד על תוכנה ולוודא שהיא אכן משקפת את רצונה" [נ"א 2014/95 פרל נ' בס, פ"ד מט(5) 302 (1996)].

121. בפרשת בנדל הנ"ל נפסק כי אם המצווה נפגש עם עורך הדין ומוסר לו את הוראותיו, ניתן לרוב לגרוס, כי הפעלתנות הקודמת של הנהנה אצל המצווה אין בה משום נטילת חלק בעריכתה, שכן שיקול דעתו העצמאי של עורך הדין והקשר הישיר שנוצר בינו לבין המצווה, יש בהם כדי לנתק את הקשר בין אירוע העבר לבין פעולתו של עורך הדין ויש בהם כדי ליצור התחלה חדשה בכל הנוגע לעריכת הצוואה.

122. לאור כל האמור לעיל, שוכנעתי באופן ברור, כי התובעת לא נטלה חלק בעריכת הצוואה.

סוף דבר

123. בנסיבות אלו, מכל הנימוקים שפורטו לעיל, אני מורה כדלקמן:

א. ההתנגדות שהוגשה לצוואת המנוחה (ת"ע 17-04-51434) – נדחית.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 51430-04-17 ח' נ' האפוטרופוס כללי במחוז תל אביב
ת"ע 51434-04-17 ח' ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

ב. ניתן בזאת צו לקיום צוואת המנוחה מיום 15.9.2016 (ת"ע 51430-04-17), ואני קובעת כי צוואה זו היא בת תוקף.

ג. התובעת תגיש פסיקתה על פי טופס 5 לתקנות הירושה, התשנ"ח-1998.

ד. לנוכח התוצאה אליה הגעתי, ובהתאם להסכמת הצדדים מיום 18.7.2017 שקיבלה תוקף של פסק דין במסגרת ת"ע 55298-12-16, יועברו הכספים המוחזקים בנאמנות בידי ב"כ הצדדים לידי התובעת.

124. לנוכח התוצאה אליה הגעתי, אני מחייבת את הנתבע לשלם לתובעת הוצאות משפט בסך של 45,000 ₪. הסכום ישולם בתוך 30 ימים אחרת ישא ריבית והפרשי הצמדה כחוק ממועד החיוב ועד מועד התשלום בפועל.

125. המזכירות תשלח את פסק הדין.

ניתן היום, י"א אלול תשפ"א, 19 אוגוסט 2021, בהעדר הצדדים.

סגלית אופק, שופטת